

Civilutskottets betänkande

2022/23:CU7

Ersättningsrätt samt insolvens- och utsökningsrätt

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden, huvudsakligen med hänvisning till vidtagna åtgärder eller pågående arbete i frågorna samt tidigare ställningstaganden. Motionsyrkandena handlar bl.a. om kränk-
ningsersättning, hemförsäkring, utmätning, den s.k. avräkningsordningen,
skuldsanering samt slutlig preskription.

I betänkandet finns 15 reservationer (S, SD, V, C).

Behandlade förslag

30 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2022/23.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Utskottets överväganden	7
Kränkingsersättning	7
Dröjsmålsränta	10
Hemförsäkring	11
Utmättningsförbudet	13
Utmätning efter bristande kreditprövning	15
Utmätning i övrigt	18
Avräkningsordningen	23
Skuldsanering av vissa slags skulder	25
Betalningsplanen vid skuldsanering	28
Nordiska regler om skuldsanering	29
Skuldsättning hos företagare	31
Slutlig preskription	35
Kontroll vid konkursansökan	37
Fordonsrelaterade skulder	40
Avlägsnande av otillåtna bosättningar	42
Reservationer	47
1. Kränkingsersättning, punkt 1 (C)	47
2. Hemförsäkring, punkt 3 (S)	47
3. Utmättningsförbudet, punkt 4 (SD)	48
4. Utmätning efter bristande kreditprövning, punkt 5 (V)	49
5. Utmätning i övrigt, punkt 6 (SD)	49
6. Avräkningsordningen, punkt 7 (V)	50
7. Skuldsanering av vissa slags skulder, punkt 8 (SD)	51
8. Betalningsplanen vid skuldsanering, punkt 9 (SD)	51
9. Betalningsplanen vid skuldsanering, punkt 9 (C)	52
10. Nordiska regler om skuldsanering, punkt 10 (SD)	53
11. Skuldsättning hos företagare, punkt 11 (SD)	54
12. Slutlig preskription, punkt 12 (SD)	54
13. Slutlig preskription, punkt 12 (V)	55
14. Fordonsrelaterade skulder, punkt 14 (C)	56
15. Avlägsnande av otillåtna bosättningar, punkt 15 (SD)	56
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	58
Motioner från allmänna motionstiden 2022/23	58

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Kränkningersättning

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:668 av Ellen Juntti (M),

2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 41 och

2022/23:2010 av Johanna Rantsi (M) yrkande 2.

Reservation 1 (C)

2. Dröjsmålsränta

Riksdagen avslår motion

2022/23:1004 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 3.

3. Hemförsäkring

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:324 av Markus Wiechel (SD) yrkande 2 och

2022/23:2215 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 4.

Reservation 2 (S)

4. Utmätningförbudet

Riksdagen avslår motion

2022/23:1007 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 13.

Reservation 3 (SD)

5. Utmätning efter bristande kreditprövning

Riksdagen avslår motion

2022/23:86 av Nadja Awad m.fl. (V) yrkande 5.

Reservation 4 (V)

6. Utmätning i övrigt

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:1007 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 14–17

och

2022/23:2070 av Robert Hannah (L) yrkande 3.

Reservation 5 (SD)

7. Avräkningsordningen

Riksdagen avslår motion

2022/23:86 av Nadja Awad m.fl. (V) yrkande 3.

Reservation 6 (V)

8. Skuldsanering av vissa slags skulder

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:1007 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 19 och 20 samt

2022/23:2070 av Robert Hannah (L) yrkande 4.

Reservation 7 (SD)

9. Betalningsplanen vid skuldsanering

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:865 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 7 och

2022/23:1007 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 18.

Reservation 8 (SD)

Reservation 9 (C)

10. Nordiska regler om skuldsanering

Riksdagen avslår motion

2022/23:1004 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2.

Reservation 10 (SD)

11. Skuldsättning hos företagare

Riksdagen avslår motion

2022/23:1004 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 12 och 13.

Reservation 11 (SD)

12. Slutlig preskription

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:86 av Nadja Awad m.fl. (V) yrkande 4 och

2022/23:1007 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 6.

Reservation 12 (SD)

Reservation 13 (V)

13. Kontroll vid konkursansökan

Riksdagen avslår motion

2022/23:354 av Jonny Cato (C) yrkandena 1 och 2.

14. Fordonsrelaterade skulder

Riksdagen avslår motion

2022/23:865 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 17.

Reservation 14 (C)

15. Avlägsnande av otillåtna bosättningar

Riksdagen avslår motion

2022/23:1004 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 8 och 9.

Reservation 15 (SD)

Stockholm den 23 februari 2023

På civilutskottets vägnar

Malcolm Momodou Jallow

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Malcolm Momodou Jallow (V), Mikael Eskilander (SD), Jennie Nilsson (S), David Josefsson (M), Leif Nysmed (S), Angelica Lundberg (SD), Lars Beckman (M), Denis Begic (S), Roger Hedlund (SD), Anna-Belle Strömberg (S), Larry Söder (KD), Alireza Akhondi (C), Martin Westmont (SD), Katarina Luhr (MP), Jakob Olofsgård (L), Markus Kallifatides (S) och Jennie Wernäng (M).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet 30 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2022/23 i olika ersättningsrättsliga samt insolvens- och utsökningsrättsliga frågor. Motionsyrkandena handlar bl.a. om kränkingsersättning, hemförsäkring, utmätning, den s.k. avräkningsordningen, skuldsanering samt slutlig preskription.

Förslagen i motionerna finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Kränkningersättning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kränkningersättning. Utskottet hänvisar till 2022 års reform om stärkt rätt till skadestånd för brottsoffer och de ställningstaganden som gjordes i det lagstiftningsärendet.

Jämför reservation 1 (C).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 41 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att även hatbrottsmotiv och att brott riktas mot någon inom ramen för hans eller hennes yrkesutövning bör beaktas särskilt inom ramen för den skälighetsbedömning som ska göras när kränkningersättningens storlek bestäms.

I motion 2022/23:668 begär Ellen Juntti (M) ett tillkännagivande till regeringen om att se över möjligheten att införa en automatisk uppräkningsindex enligt konsumentprisindex.

I motion 2022/23:2010 av Johanna Rantsi (M) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att öka skadestånden till dem som har utsatts för sexualbrott.

Ny lagstiftning om stärkt rätt till skadestånd för brottsoffer

Enligt skadeståndslagen (1972:207) ska den som allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp mot hans eller hennes person, frihet, frid eller ära ersätta den skada som kränkningen innebär (2 kap. 3 §). Skadeståndslagen anger inte med vilka belopp kränkningersättning ska betalas, men den innehåller vissa riktlinjer för hur ersättningen ska bestämmas (5 kap. 6 §).

Våren 2022 beslutade riksdagen om lagändringar som syftade till att stärka brottsoffers rätt till skadestånd (prop. 2021/22:198, bet. 2021/22:CU20, rskr. 2021/22:326). Lagändringarna handlade bl.a. om att åstadkomma en påtaglig höjning av nivåerna på kränkningersättning genom att upprättelsemomentet i regleringen stärktes. Vidare lades ytterligare fyra omständigheter till i uppräkningsindexet av omständigheter som särskilt ska beaktas när kränkningersättningen bestäms. Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2022.

De nya reglerna innebär att skadestånd med anledning av kränkning bestäms efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens art och varaktighet och på ett sätt som även innebär att den kränkte får upprättelse för

angreppet (5 kap. 6 § skadeståndslagen). Vid skälighetsbedömningen ska det särskilt beaktas om handlingen

1. haft förnedrande eller skändliga inslag
2. varit ägnad att framkalla allvarlig rädsla för liv eller hälsa
3. riktat sig mot någon med särskilda svårigheter att värja sin personliga integritet
4. inneburit missbruk av ett beroende- eller förtroendeförhållande eller riktat sig mot någon som den skadeståndsskyldige har eller tidigare har haft ett nära förhållande till
5. varit ägnad att väcka allmän uppmärksamhet eller tagits upp med ett tekniskt hjälpmedel under förhållanden som inneburit risk för att upptagningen sprids
6. utförts av flera personer tillsammans mot den skadelidande eller
7. innefattat hot som påtagligt har förstärkts genom anspelning på ett våldskapital.

När det gäller kränkingsersättningens storlek anförde regeringen följande i propositionen (s. 24):

De lagändringar som nu föreslås syftar till att åstadkomma påtagliga höjningar av nivåerna på kränkingsersättning. Utredningen redovisar sin syn på hur förslagen bör påverka de framtida nivåerna (SOU 2021:64 s. 164–181). De nivåer som redovisas i betänkandet innebär mer eller mindre en fördubbling jämfört med nuvarande nivåer. Remissinstanserna är överlag positiva till utredningens syn i frågan. Regeringen anser att utredningens syn på ersättningsnivåerna framstår som rimlig och ansluter sig därmed, i linje med vad *Lagrådet* efterfrågar, till de nivåer som redovisas av utredningen. Det är en uppgift för rättstillämpningen att med denna utgångspunkt bestämma ersättningens storlek utifrån omständigheterna i varje enskilt fall. Till skillnad från vad *Hovrätten för Västra Sverige* anser, rubbar förslagen inte den grundläggande ansvarsfördelningen mellan lagstiftaren och rättstillämparen.

Regeringen vill även framhålla vikten av att rättstillämpningen ser till att ersättningsnivåerna utvecklas dynamiskt genom att de successivt anpassas efter förändringar i penningvärdet och samhällsvärderingarna och i takt med att nivåerna på andra jämförbara ideella skadestånd utvecklas. Detta är givetvis ingen enkel uppgift, men likväl något som följer av hur reglerna om kränkingsersättning är utformade och av ersättningens funktion.

Tidigare behandling

I 2022 års lagstiftningsärende om stärkt rätt till skadestånd för brottsoffer behandlade utskottet ett motionsyrkande motsvarande det som nu är aktuellt om att även hatbrottsmotiv och att brott riktas mot någon inom ramen för hans eller hennes yrkesutövning bör beaktas särskilt inom ramen för den skälighetsbedömning som ska göras när kränkingsersättningens storlek bestäms. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet med följande motivering:

Civilutskottet konstaterar att de omständigheter som särskilt ska beaktas när kränkingsersättningens storlek bestäms knyter an till handlingen och har ansetts vara så grundläggande i sammanhanget att de bör komma till uttryck i lagen. Den nya reglering som utskottet tidigare i betänkandet ställt sig bakom innebär bl.a. att ytterligare fyra omständigheter särskilt ska beaktas vid skälighetsbedömningen. Syftet är att möjliggöra relativa höjningar av kränkingsersättningsnivåerna för vissa särskilt integritetskränkande handlingar. Gemensamt för de nya omständigheterna är att de dels typiskt sett ökar graden av kränkning, dels ligger i linje med senare års förstärkningar av det straffrättsliga skyddet för vissa handlingar. Utskottet delar regeringens bedömning att fler omständigheter än de som föreslagits av utredningen inte bör anges i lagen. Som regeringen framhåller i propositionen kan dock även andra relevanta omständigheter påverka ersättningens storlek, dvs. uppräkningsnivåerna är inte uttömmande. Det är alltså en uppgift för rättstillämpningen att bestämma vad som ska beaktas i ett enskilt fall. Som vidare understryks i propositionen, med hänvisning till äldre förarbetsuttalanden, måste det vid bestämmande av kränkingsersättning beaktas om angreppet strider mot grundläggande samhällsvärderingar, t.ex. alla människors lika värde.

Därmed bör, som också justitieutskottet föreslår, motionsyrkandet avslås.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att 2022 års reform om stärkt rätt till skadestånd för brottsoffer syftar till att åstadkomma påtagliga höjningar av nivåerna på kränkingsersättning, bl.a. genom att upprättelsemomentet i regleringen har stärkts. De ersättningsnivåer som redovisades i lagstiftningsärendet innebär mer eller mindre en fördubbling jämfört med tidigare nivåer. I lagstiftningsärendet framhölls också vikten av att rättstillämpningen ser till att ersättningsnivåerna utvecklas dynamiskt genom att de successivt anpassas efter förändringar i penningvärdet och samhällsvärderingarna och i takt med att nivåerna på andra jämförbara ideella skadestånd utvecklas. Även om detta inte är någon enkel uppgift är det likväl något som följer av hur reglerna om kränkingsersättning är utformade och av ersättningens funktion, underströks det.

Därmed ser utskottet inte skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionerna 2022/23:668 (M) och 2022/23:2010 (M) yrkande 2. Dessa motionsyrkanden bör alltså avslås.

När det sedan gäller motion 2022/23:863 (C) yrkande 41, om att utöka uppräkningsnivåerna av de omständigheter som särskilt ska beaktas vid skälighetsbedömningen, står utskottet fast vid det ställningstagande som gjordes i 2022 års lagstiftningsärende i enlighet med vad som redovisas ovan. Även detta motionsyrkande avstyrks således.

Dröjsmålsränta

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om en översyn av reglerna om dröjsmålsränta. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstagande.

Motionen

I kommittémotion 2022/23:1004 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) yrkande 3 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att dröjsmålsräntan på en fordran ska vara densamma oavsett vad fordringen avser.

Bakgrund

Generella bestämmelser om ränta finns i räntelagen (1975:635), som är tillämplig på penningfordringar inom förmögenhetsrättens område och gäller i den mån inte annat är avtalat, utfäst eller särskilt föreskrivet (1 §). Räntelagen kompletterar lagen (1936:81) om skuldebrev och de flesta andra lagar som kan leda till betalningsskyldighet i pengar, t.ex. köplagen (1990:931).

Som huvudregel tas det inte ut ränta på en fordran för tid innan fordringen är förfallen till betalning (2 § räntelagen). Så kallad dröjsmålsränta, dvs. ränta på fordringar som har förfallit till betalning, regleras i 6 § räntelagen. Sådan ränta beräknas per år enligt en räntefot som motsvarar den vid varje tid gällande referensräntan med ett tillägg av 8 procentenheter. Såväl högre som lägre dröjsmålsränta kan dock avtalas mellan parterna.

Den angivna dröjsmålsräntan enligt 6 § räntelagen är tillämplig oavsett vad fordringen avser. Dock gäller det undantaget att dröjsmålsränta inte ska tas ut på en fordran på skadestånd för inkomstförlust eller förlust av underhåll vid personskada innan det har slutligt avgjorts vilka s.k. samordningsförmåner som ska avräknas enligt 5 kap. 3 § 1 skadeståndslagen – främst ersättning från den allmänna försäkringen eller arbetsskadeförsäkringen. I sådana fall tas ränta i stället ut i form av s.k. avkastningsränta, dvs. referensräntan med ett tillägg av 2 procentenheter. Galdenären anses nämligen i dessa fall helt sakna möjlighet att påverka situationen, och något egentligt dröjsmål på hans eller hennes sida anses det därför inte vara fråga om (prop. 1983/84:138 s. 7). För tid efter det att samordningsförmånerna har fastställts slutligt tas vanlig dröjsmålsränta ut. Vanlig dröjsmålsränta tas också ut i fall då det över huvud taget inte är aktuellt med någon avräkning av samordningsförmåner.

Tidigare behandling

Ett motsvarande motionsyrkande behandlades av utskottet våren 2021 i betänkande 2020/21:CU10. Utskottet fann inte anledning att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandet, som därför avstyrktes. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att reglerna om dröjsmålsränta är tillämpliga på fordringar som inte betalas i rätt tid och att detta gäller oavsett grunden för fordran. Dock gäller det undantaget att dröjsmålsränta inte ska tas ut på en fordran på skadestånd för inkomstförlust eller förlust av underhåll vid personskada innan det har slutligt avgjorts vilka samordningsförmåner som ska avräknas. I sådana fall tas ränta i stället ut i form av avkastningsränta. Gälldenären anses nämligen i dessa fall helt sakna möjlighet att påverka situationen, och något egentligt dröjsmål på hans eller hennes sida anses det därför inte vara fråga om. För tid efter det att samordningsförmånerna har fastställts slutligt tas vanlig dröjsmålsränta ut. Vanlig dröjsmålsränta tas också ut i fall då det över huvud taget inte är aktuellt med någon avräkning av samordningsförmåner.

Utskottet anser i likhet med tidigare att det inte finns skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionen. Motionsyrkandet bör därför avslås.

Hemförsäkring

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om obligatorisk hemförsäkring respektive tvingande villkor för hemförsäkring. Utskottet hänvisar i den förstnämnda delen till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 2 (S).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:2215 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att se över möjligheten att låta rättskyddet i en hemförsäkring omfatta vårdnadstvister med någon som den försäkrade varit gift eller sambo med utan något villkor om karenstid.

I motion 2022/23:324 av Markus Wiechel (SD) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att utreda möjligheten att göra hemförsäkringen obligatorisk i vissa fall.

Bakgrund

En hemförsäkring är en kombinerad försäkring som omfattar egendomsskydd, rättskydd, överfallsskydd, ansvarsskydd (skadeståndsskydd) och reseskydd. Hemförsäkringen kan tecknas individuellt eller som gruppörsäkring. Det finns ingen skyldighet att teckna en hemförsäkring. Ibland ställer dock hyresvärdar krav på hemförsäkring för att en hyresgäst ska få hyra en lägenhet. I många fackförbundsmedlemskap ingår en kollektiv hemförsäkring. Vidare erbjuder vissa bostadsföretag sina hyresgäster att teckna hemförsäkring som

gruppförsäkring. I praktiken omfattas nästan alla som bor i Sverige av en hemförsäkring.

Försäkringsavtalet är en avtalstyp med en mängd särdrag. Försäkringsbolaget åtar sig mot vederlag i form av en försäkringspremie ett visst ansvar: Om en händelse av ett visst slag inträffar, det s.k. försäkringsfallet, ska bolaget ersätta en inträffad skada eller betala ut ett visst penningbelopp som bestäms på förhand. Reglering på området finns i försäkringsavtalslagen (2005:104), förkortad FAL, som innehåller bestämmelser om bl.a. konsumentförsäkringar (2–7 kap.).

FAL bygger på tanken att försäkringsbolaget ska ha frihet att täcka vilka risker det vill och göra de undantag som framstår som lämpliga från försäkringstekniska eller andra synpunkter. Bolaget ska alltså fritt få ange vilken risk försäkringsskyddet täcker och de undantag som görs. Försäkringsprodukten regleras därför i princip inte i FAL.

De bestämmelser som finns i FAL om konsumentförsäkringar gäller i stället bl.a. krav på information, och reglerna är tvingande. Innebörden är bl.a. att försäkringsbolaget före avtalet och under avtalstiden ska lämna uppgifter i olika avseenden om försäkringen, framför allt om försäkringsskyddets närmare omfattning och innebörden i övrigt av olika villkor.

Försäkringsbolagen har särskilda möjligheter att med hjälp av statistiskt material och speciell sakkunskap räkna ut riskens storlek när försäkringspremien ska bestämmas. Vissa risker undantas därför att de allmänt sett är olämpliga för försäkring eller därför att försäkringen annars skulle bli för dyr. I många villkor föreskrivs direkt att bara oförutsedd skada ersätts, och samma tanke ligger bakom en rad vanliga undantag.

Vilka tvister som omfattas av rättsskyddet i en hemförsäkring och vilken högsta ersättning som betalas ut för ombudskostnader varierar mellan försäkringsbolagen. Till exempel är tvister med någon som försäkringstagaren är eller har varit gift eller sambo med oftast undantagna. Många bolag ersätter dock tvister om vårdnad, boende och umgänge om det har gått något eller några år efter separationen.

I tvister som inte omfattas av rättsskyddet i en hemförsäkring kan det under vissa förutsättningar i stället finnas en rätt till rättshjälp enligt rättshjälplagen (1996:1619).

Tidigare behandling

Utskottet har vid ett stort antal tillfällen behandlat motionsyrkanden om obligatorisk hemförsäkring, bl.a. våren 2021 (bet. 2020/21:CU10). Utskottet hänvisade då till sina tidigare ställningstaganden där utskottet betonade vikten av att så många som möjligt har en hemförsäkring som skyddar mot oförutsedda utgifter för skador, t.ex. till följd av brand, läckage eller inbrott i bostaden. Trots att det är önskvärt att alla och envar har ett så pass bra ekonomiskt skydd som en hemförsäkring erbjuder ansåg utskottet att det inte borde införas något krav på obligatorisk hemförsäkring. I första hand måste

det vara upp till var och en att själv avgöra om och i vilken utsträckning han eller hon vill skaffa sig försäkringsskydd i olika avseenden. Därmed avstyrkte utskottet motionerna. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

När det gäller motion 2022/23:324 (SD) yrkande 2, om obligatorisk hemförsäkring, har utskottet inte någon annan uppfattning än den som tidigare redovisats. Motionsyrkandet bör därför avslås.

Vad sedan gäller motion 2022/23:2215 (S) yrkande 4, om tvingande regler om vad rättsskyddet i en hemförsäkring ska omfatta, konstaterar utskottet att själva försäkringsprodukten i princip inte regleras i FAL. FAL bygger i stället på tanken att försäkringsbolaget ska ha frihet att täcka vilka risker det vill och göra de undantag som framstår som lämpliga från försäkringstekniska eller andra synpunkter. Bolaget ska alltså fritt få ange vilken risk försäkringsskyddet täcker och de undantag som görs. Vissa risker undantas från försäkringsskydd därför att de allmänt sett är olämpliga för försäkring eller därför att försäkringen annars skulle bli för dyr. I många villkor föreskrivs direkt att bara oförutsedd skada ersätts, och samma tanke ligger bakom en rad vanliga undantag. Vidare noterar utskottet att det i tvister som inte omfattas av rättsskyddet i en hemförsäkring under vissa förutsättningar i stället kan finnas en rätt till rättshjälp enligt rättshjälplagen. Mot denna bakgrund finner utskottet inte skäl att föreslå någon åtgärd med anledning av motionsyrkandet, som därför också avstyrks.

Utmätningförbudet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att inskränka utmätningförbudet. Utskottet hänvisar till nyligen genomförda lagändringar, ett meddelat tillkännagivande på området samt tidigare ställningstagande.

Jämför reservation 3 (SD).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:1007 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 13 föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att alla slags skadestånd som en gäldenär tillerkänns ska vara omedelbart utmätningbara för samtliga fordringsägare.

Bakgrund

I 5 kap. utsökingsbalken finns bestämmelser om olika slags undantag från utmätning. Det handlar dels om undantag med hänsyn till gäldenärens behov (de s.k. beneficiereglerna), dels om undantag på grund av egendomens beskaffenhet eller särskilda föreskrifter. Av regleringen följer bl.a. att skadestånd på grund av en kränkning av den personliga integriteten i stor utsträckning är skyddade mot utmätning (5 kap. 7 §). Detta s.k. utmätningförbud gäller skadestånd med anledning av personskada, frihetsberövande, falskt åtal, ärekränkning eller annat sådant. Med ”annat sådant” avses främst kränkning genom brott. Regleringen har motiverats med att de aktuella skadestånden är av en sådan personlig natur att de inte bör få tas i anspråk av borgenärerna (prop. 1968:130 s. 149 f. och prop. 1980/81:8 s. 502 f.). Lagstiftaren har alltså ansett att det är viktigt att den skadelidande får möjlighet att tillgodogöra sig ett sådant skadestånd.

Skadestånden i fråga får utmätas tidigast dagen efter att skadeståndet har betalats ut (5 kap. 12 §). Skadeståndet är dock i viss utsträckning skyddat mot utmätning även efter utbetalningen (5 kap. 7 § andra stycket). En grundläggande förutsättning för detta är dock att beloppet hålls avskilt. I övrigt är utmätningsskyddet beroende av om skadeståndet ska tillgodose ett försörjningsbehov eller inte. I det förra fallet – t.ex. i fråga om engångsersättning för nedsatt arbetsförmåga – gäller förbudet mot utmätning av skadeståndet så länge som försörjningsbehovet kvarstår. I det senare fallet – t.ex. vid ideella ersättningar av olika slag – är skadeståndet fredat från utmätning under en tid av två år från utbetalningen.

Genom hänvisningar i annan lagstiftning gäller utmätningförbudet även i fråga om vissa andra närbesläktade ersättningsformer som anses ha en starkt personlig prägel. Det gäller t.ex. brottskadeersättning för personskada och för kränkning genom brott (5 kap. 10 § utsökingsbalken och 32 § brottskadelagen [2014:322]) samt trafikskadeersättning för personskada (5 kap. 10 § utsökingsbalken och 32 § trafikskadelagen [1975:1410]).

2022 års reform om utmätning till förmån för brottsoffer

Riksdagen beslutade våren 2022 om lagändringar som inskränker utmätningförbudet till förmån för brottsoffer (prop. 2021/22:198, bet. 2021/22:CU20, rskr. 2021/22:326). Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2022.

Den nya regleringen innebär att viss ersättning enligt lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder (frihetsberövalagen) kan utmätas för fordringar som avser skadestånd på grund av brott. Detta gäller sådan frihetsberövandeersättning som betalas ut på strikt grund, bl.a. ersättning som någon tillerkänns från staten efter att ha varit häktad på grund av en brottsmisstanke utan att åtal väckts, och omfattar ersättning för både ekonomisk och ideell skada. Även egendom som har trätt i ersättningens ställe kan omfattas. För annan ersättning enligt frihetsberövalagen – som

betalas ut på grund av att beslutet om frihetsberövande vilade på felaktiga grunder och därför var oriktigt eller på grund av personskada – gäller däremot skyddet mot utmätning.

Riksdagens tillkännagivande och behandling i övrigt

Riksdagen tillkännagav våren 2022, på utskottets förslag, för regeringen att den bör ta initiativ till en översyn av om utmättningsförbudet bör inskränkas i förhållande till brottsoffer även när det gäller andra former av skadestånd än frihetsberövandeersättning (bet. 2021/22:CU7, rskr. 2021/22:158). Samtidigt med detta avslög riksdagen, på utskottets förslag, motionsyrkanden om att utmättningsförbudet skulle inskränkas även i förhållande till andra fordringsägare än brottsoffer.

Utskottets ställningstagande

Som redovisas ovan har lagändringar nyligen trätt i kraft som inskränker utmättningsförbudet till förmån för brottsoffer när det gäller frihetsberövandeersättning. Vidare tillkännagav riksdagen våren 2022, på utskottets förslag, för regeringen att den bör ta initiativ till en översyn av om utmättningsförbudet bör inskränkas i förhållande till brottsoffer även när det gäller andra former av skadestånd än frihetsberövandeersättning. Samtidigt med detta avslög riksdagen, på utskottets förslag, motionsyrkanden motsvarande det som nu är aktuellt om att utmättningsförbudet ska inskränkas även i förhållande till andra fordringsägare än brottsoffer. Utskottet finner inte skäl att frångå sitt tidigare ställningstagande i saken, och motionsyrkandet avstyrks därför.

Utmätning efter bristande kreditprovning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att bristande kreditprovning ska få konsekvenser vid utmätning. Utskottet hänvisar till det näringsrättsliga sanktionssystemet samt pågående arbete nationellt och på EU-nivå.

Jämför reservation 4 (V).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:86 av Nadja Awad m.fl. (V) yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär att långgivaren ska stå för en större kostnad vid verkställighet hos Kronofogdemyndigheten om kreditprovningen varit bristfällig. Motionärerna anför att långgivare som inte gör ordentliga kreditprovningar bör tvingas att ta ett större ekonomiskt ansvar när skulderna hamnar hos Kronofogdemyndigheten.

Bakgrund

Enligt konsumentkreditlagen (2010:1846) ska näringsidkaren i sitt förhållande till konsumenten följa god kreditgivningssed och ta till vara konsumentens intressen med tillbörlig omsorg. Näringsidkaren ska vidare pröva om konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han eller hon åtar sig enligt kreditavtalet. Kreditprövningen ska grundas på tillräckliga uppgifter om konsumentens ekonomiska förhållanden. Krediten får beviljas endast om konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra sitt åtagande. (Se 6 och 12 §§).

Om en kreditgivare har försummat sina skyldigheter i fråga om kreditprövningen kan detta endast i undantagsfall leda till att låntagaren blir fri från sin betalningsskyldighet för lånet. Sådan befrielse kan i så fall närmast grundas på bestämmelsen om oskäliga avtalsvillkor i 36 § lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område. (Se bl.a. rättsfallen NJA 1996 s. 3 och NJA 1999 s. 304.) I förarbetena till konsumentkreditlagen bedömde regeringen att det inte borde införas någon civilrättslig sanktionsregel vid bristande kreditprövning. I stället ansåg regeringen att ett näringsrättsligt sanktionssystem är mer effektivt och lämpligt för att komma till rätta med de problem som en bristande kreditprövning för med sig. (Se prop. 2009/10:242 s. 56 f.)

När det gäller det näringsrättsliga sanktionssystemet har Finansinspektionen och Konsumentverket gemensam tillsyn över konsumentkreditlagens regler om kreditprövning (55 §). Finansinspektionen har sedan den 1 januari 2023 tillsyn över samtliga tillståndspliktiga aktörers kreditprövningar, medan övriga aktörer omfattas av Konsumentverkets tillsyn. De flesta aktörer som erbjuder konsumentkrediter, t.ex. banker och konsumentkreditinstitut, måste ha tillstånd. Undantag från kravet på tillstånd gäller t.ex. för bolag som inte har kreditgivning som huvudsaklig verksamhet.

I de fall där Finansinspektionen har tillsynsansvar gäller följande. Om näringsidkaren inte följer reglerna om kreditprövning ska Finansinspektionen ingripa och göra en anmärkning. Om överträdelsen är allvarlig ska kreditgivarens tillstånd återkallas eller, om det är tillräckligt, en varning meddelas. Om en kreditgivare har meddelats ett beslut om anmärkning eller varning får Finansinspektionen besluta att kreditgivaren ska betala en sanktionsavgift. (Se 15 kap. 1 och 7 §§ lagen [2004:297] om bank- och finansieringsrörelse respektive 20 och 25 §§ lagen [2014:275] om viss verksamhet med konsumentkrediter.)

I de fall där Konsumentverket har tillsynsansvar gäller följande. Vid överträdelser av bestämmelserna om kreditprövning får Konsumentverket ingripa mot näringsidkaren i form av varning, varning i förening med sanktionsavgift eller förbud mot att lämna krediter (57 § konsumentkreditlagen).

Överskudsättningsutredningen

Regeringen gav i november 2021 en särskild utredare i uppdrag att granska marknaden för konsumentkrediter och föreslå åtgärder som motverkar riskfylld kreditgivning och överskudsättning (dir. 2021:108). Utredaren ska bl.a. bedöma i vilken utsträckning det finns risk för att krediter erbjuds eller lämnas till konsumenter som inte har ekonomiska förutsättningar att betala tillbaka samt vid behov föreslå åtgärder som motverkar att så sker. Utredaren ska också bedöma vilken typ av underlag som bör ligga till grund för prövningen av en konsuments återbetalningsförmåga och föreslå hur kreditgivare och andra som är skyldiga att göra en kreditprövning kan få en bättre helhetsbild av en konsuments skulder.

Uppdraget ska redovisas senast den 29 juni 2023.

Förslag till nytt EU-direktiv om konsumentkrediter

Kommissionen presenterade i juni 2021 ett förslag till direktiv om konsumentkrediter¹, vilket är tänkt att ersätta det befintliga konsumentkreditdirektivet från 2008². Förslaget harmoniserar ett antal aspekter i fråga om kreditavtal i konsumentförhållanden och syftar bl.a. till att förbättra konsumentskyddet.

I det nuvarande konsumentkreditdirektivet föreskrivs att kreditgivaren ska göra en bedömning av konsumentens kreditvärdighet (artikel 8). Enligt förslaget till nytt direktiv ska kreditprövningen vara grundlig och syfta till att förhindra oansvarig utlåning samt överskudsättning. Vederbörlig hänsyn ska tas till konsumentens förmåga att återbetala skulden. Detta ska göras genom att kreditgivaren beaktar sådana uppgifter om konsumentens inkomster, utgifter och andra ekonomiska förhållanden som är nödvändiga och proportionerliga. Uppgifterna ska kontrolleras på lämpligt sätt, vid behov genom objektiv och oberoende dokumentation. Krediten får som utgångspunkt göras tillgänglig för konsumenten endast om kreditprövningen resulterar i att konsumenten kommer att kunna uppfylla sina förpliktelser enligt kreditavtalet. Viss dokumentation ska föras av den som utför kreditprövningen. (Se artikel 18.)

I förslaget till nytt direktiv finns också en bestämmelse om skyldighet för medlemsstaterna att se till att kreditgivarna har rutiner för att ge rimligt anstånd med att vidta indrivningsåtgärder. Konsumentens omständigheter ska beaktas, och anståndsåtgärderna kan enligt förslaget t.ex. bestå i att förlänga avtalets löptid, erbjuda betalningsuppskov eller dela upp återbetalningen. (Se artikel 35.) Dessutom ska medlemsstaterna se till att konsumenterna har tillgång till skuldrådgivning (artikel 36).

¹ Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om konsumentkrediter av den 30 juni 2021 (COM(2021) 347 final).

² Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG.

Utskottets ställningstagande

Som redovisas ovan finns ett näringsrättsligt sanktionssystem för att komma till rätta med de problem som en bristande kreditprövning för med sig. Sålunda utövar primärt Finansinspektionen tillsyn över att konsumentkreditlagens regler om kreditprövning följs, och myndigheten har ett antal sanktionsmöjligheter till sitt förfogande. Utöver detta har Överskuldsettningsutredningen i uppdrag att granska marknaden för konsumentkrediter och föreslå åtgärder som motverkar riskfylld kreditgivning. Uppdraget ska redovisas senast den 29 juni 2023. Parallellt med detta arbete pågår det arbete på EU-nivå med att ta fram ett nytt direktiv om konsumentkrediter som ska ersätta det befintliga konsumentkreditdirektivet. Förslaget till nytt direktiv harmoniserar ett antal aspekter i fråga om kreditavtal i konsumentförhållanden och syftar bl.a. till att förbättra konsumentskyddet. Mot denna bakgrund är utskottet inte berett att föreslå någon åtgärd med anledning av motionsyrkandet, som därför avstyrks.

Utmätning i övrigt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om utmätning i övrigt. Utskottet hänvisar bl.a. till nyligen genomförda lagändringar om effektivare verktyg i utökningsförfarandet.

Jämför reservation 5 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:1007 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) föreslås flera tillkännagivanden till regeringen om utmätning. Motionärerna vill ha en översyn av utmätningssystemet för att det ska bli mer effektivt och säkerställa att allt som kan utmätas verkligen utmäts (yrkande 14). Motionärerna anför att det inte ska vara möjligt att undkomma utmätning genom att skriva sina tillgångar på en annan person. Vidare vill de låta utreda hur Kronofogdemyndigheten kan ges befogenhet att bevaka gäldenärens personnummer hos andra myndigheter och banker för att direkt upptäcka utmätningbara tillgångar (yrkande 15). Dessutom vill de att Kronofogdemyndigheten ska fördjupa samverkan med Polismyndigheten för att effektivare kunna utmäta kapitalvaror som kan anses tillhöra gäldenärer (yrkande 16) och att skuldutmätningar ska effektiviseras för att motverka brottslighet (yrkande 17).

I motion 2022/23:2070 av Robert Hannah (L) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att överväga att se över utmätningsreglerna för att skydda personer som utsatts för mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

Allmänt om utmätning

Bestämmelser om utmätning finns i 4 kap. utsökningsbalken. Utmätning får äga rum för verkställighet av en dom eller annan s.k. exekutionstitel på betalningsskyldighet (4 kap. 1 §). Det går att framställa vissa invändningar mot verkställighet (3 kap. 21 §). Med detta avses inte sådana invändningar som har eller borde ha åberopats vid den prövning av saken som ledde fram till en dom på betalning (se bl.a. rättsfallet NJA 2006 s. 657).

När det gäller förhållandet till tredje man vid utmätning av lös egendom gäller att sådan egendom får utmätas om det framgår att egendomen tillhör gäldenären. Egendomen får också utmätas om gäldenären har den i sin besittning och det inte framgår att den tillhör någon annan. Denna äganderättspresumtion grundas på antagandet att lösa saker i allmänhet tillhör den som har egendomen i sin besittning. För att bryta presumtionen krävs att det på grund av utredningen i målet kan anses styrkt att egendomen inte tillhör gäldenären. Om gäldenären är gift och varaktigt sammanbor med sin make och de har lös egendom i sin gemensamma besittning, får egendomen utmätas om det inte görs sannolikt att de är samägare till egendomen enligt lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt och det inte heller framgår att egendomen tillhör den andre eller någon annan. Detsamma gäller när gäldenären varaktigt sammanbor med någon annan under äktenskapsliknande förhållanden. (Se 4 kap. 17–19 §§ utsökningsbalken.)

2022 års reform om effektivare verktyg i utsökningsförfarandet

Riksdagen beslutade våren 2022 om lagändringar som syftade till att öka effektiviteten och snabba på handläggningen i utsökningsförfarandet (prop. 2021/22:197, bet. 2021/22:CU23, rskr. 2021/22:328). Lagändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2022 och innebär sammanfattningsvis

- tydligare ramar för Kronofogdemyndighetens tillgångsutredningar
- skärpta skyldigheter att lämna upplysningar i mål om utmätning
- skärpta påtryckningsmedel och tvångsmedel i form av förhöjda viten samt hämtning av tredje man
- förbättrade möjligheter att genomföra utmätning på distans när Polismyndigheten påträffar egendom i sin verksamhet.

En tydligare ram för tillgångsutredningen

Den nya regleringen av tillgångsutredningar innebär ett förtydligande av att Kronofogdemyndigheten vid tillgångsutredningen får vidta de utredningsåtgärder som är befogade (4 kap. 9 § utsökningsbalken). Syftet är att tydliggöra det rättsliga stödet för Kronofogdemyndighetens utredningsåtgärder.

I propositionen utvecklar regeringen att sökning i offentliga register i princip alltid är en godtagbar utredningsåtgärd som är lämplig att vidta tidigt i utredningen innan mer ingripande åtgärder övervägs, t.ex. en bostadsförrätt-

ning. Fysiska personer kontrolleras i bl.a. beskattningsdatabasen, Försäkringskassans register och vägtrafikregistret. Vidare är upplysningar som gäldenären själv lämnar i regel centrala för tillgångsutredningen. Förfrågningar till banker, försäkringsbolag, arbetsgivare och andra tredje män är också vedertagna utredningsmetoder. Även samverkan med andra myndigheter är en naturlig del; att samverkan ska ske framgår av 8 § i den nya förvaltningslagen (2017:900). Sådan samverkan kan ske på olika sätt, t.ex. i form av förfrågningar till andra myndigheter om en viss gäldenärs inkomstförhållanden. Kronofogdemyndigheten kan även delta när en annan myndighet genomför en åtgärd inom ramen för sin verksamhet, t.ex. kontroller som Polismyndigheten eller Tullverket genomför. I de allra flesta fall får sådan samverkan anses vara befogad, anför regeringen. Alltså är det vedertaget att Kronofogdemyndigheten deltar vid t.ex. Polismyndighetens trafikkontroller och undersöker om de stoppade fordonen kan utmätas. Dessutom kan det enligt regeringen vara befogat att Kronofogdemyndigheten ägnar sig åt viss spaning på allmän plats, men systematisk eller dold spaning bör sällan vara befogad. Kronofogdemyndigheten måste alltid när den genomför en utredningsåtgärd i ett enskilt fall följa kravet på proportionalitet enligt förvaltningslagen (5 § tredje stycket).

Skärpta skyldigheter att lämna upplysningar till Kronofogdemyndigheten

Den nya regleringen om skärpta skyldigheter att lämna upplysningar i mål om utmätning innebär att gäldenären ska lämna de uppgifter om sina tillgångar som Kronofogdemyndigheten bedömer kan vara av betydelse i målet. Vidare är tredje man, t.ex. en bank, skyldig att lämna de upplysningar om den närmare beskaffenheten av mellanhavandet med gäldenären som Kronofogdemyndigheten bedömer kan vara av betydelse för utredningen av gäldenärens tillgångar. (Se 4 kap. 14 och 15 §§ utsökningsbalken.)

Skärpta påtryckningsmedel och tvångsmedel

Det vitesbelopp som Kronofogdemyndigheten får föreskriva vid kallelse av gäldenären, tredje man eller sökanden till förhör höjs från 1 000 kronor till 5 000 kronor. Vidare införs det en möjlighet att hämta tredje man till förhör under samma förutsättningar som för gäldenären. (Se 2 kap. 10–12 §§ utsökningsbalken.)

Utökade möjligheter till distansutmätning

Det nya regelverket för distansutmätning innebär att Kronofogdemyndigheten kan begära biträde av Polismyndigheten för att ta utmätt lös egendom i förvar om egendomen har påträffats i Polismyndighetens verksamhet (6 kap. 12 a § utsökningsbalken). Det kan t.ex. röra sig om värdesaker som en person har med sig vid ett förhör eller kontanter som påträffas vid en trafikkontroll.

I de fall utmätning inte kan göras genast, t.ex. på grund av att Kronofogdemyndigheten behöver utreda äganderätten till egendomen, får Kronofogdemyndigheten även begära biträde av Polismyndigheten för att vidta en provisorisk åtgärd.

Förordningsändring om uppgiftsskyldighet för Polismyndigheten

En fråga som är kopplad till distansutmätning är vilken uppgiftsskyldighet Polismyndigheten har i förhållande till Kronofogdemyndigheten när egendom påträffas. Regeringen har beslutat om förordningsändringar om sådan uppgiftsskyldighet som började gälla den 1 augusti 2022 (6 kap. 25 § utsökningsförordningen [1981:981]). Innebörden är att om Polismyndigheten i sin verksamhet påträffar egendom och det finns anledning att anta att egendomen kan utmätas, ska myndigheten underrätta Kronofogdemyndigheten.

Elektroniskt informationsutbyte med andra myndigheter

Kronofogdemyndigheten har ett lagreglerat elektroniskt informationsutbyte när det gäller Skatteverkets, Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens utbetalningar. Det innebär bl.a. att Kronofogdemyndigheten ska ges möjlighet att utmäta överskottet på ett skattekonto innan Skatteverket betalar ut överskottet till en skattskyldig.

Utsökningsutredningen föreslog i betänkandet Ett modernare utsökningsförfarande (SOU 2016:81) att det ska etableras ett utökat elektroniskt informationsutbyte mellan Kronofogdemyndigheten och andra utvalda myndigheter än de tre nämnda som betalar eller lämnar ut utmätningssbar egendom. Regeringen anförde i proposition 2021/22:197 Effektivare verktyg i utsökningsförfarandet att detta förslag kräver att flera frågor först utreds vidare. Det fanns därför enligt regeringen inte möjlighet att närmare överväga frågan inom ramen för det lagstiftningsärendet.

Det nya konto- och värdefackssystemet

Kronofogdemyndigheten utövade tidigare på manuell väg sin s.k. frågerätt (enligt 4 kap. 15 § utsökningsbalken, jfr ovan) till banker och andra finansiella företag genom riktade förfrågningar om uppgifter om företagens kunder. Genom införandet av en ny teknisk plattform, konto- och värdefackssystemet, som beslutades av riksdagen hösten 2020 har uppgifterna gjorts direkt och omedelbart tillgängliga för sökning (lagen [2020:272] om konto- och värdefackssystem). Systemet tillhandahålls av Skatteverket, och de finansiella företagen ska se till att uppgifterna är direkt och omedelbart tillgängliga för sökning i systemet. Kronofogdemyndigheten kan alltså på detta sätt få information om vilka konton och värdefack en gäldenär har. Däremot omfattar systemet inte uppgifter om tillgodohavanden eller transaktioner på kontona.

För att få tillgång till sådana ytterligare uppgifter kan Kronofogdemyndigheten utöva sin frågerätt.

Närmare om utmätning genom samverkansinsatser

I Kronofogdemyndighetens årsredovisning för 2021 anfördes att Kronofogdemyndigheten har utformat effektivare arbetssätt inom ramen för myndighets-samverkan – i synnerhet i kärnprocessen verkställighet. Tillsammans med andra myndigheter gör Kronofogdemyndigheten utmätningar hos skuldsatta personer direkt på plats, t.ex. av bilar, märkeskläder, smycken, klockor och andra värdesaker. Det redovisas vidare att livsstilskriminella ofta har skulder till det allmänna eller till brottsoffer och att utmäta tillgångar begränsar den organiserade brottslighetens möjligheter att investera i nya brottsupplägg. Under 2021 resulterade de samlade myndighetsgemensamma insatserna mot organiserad brottslighet i ett utmätt belopp på totalt ca 20,5 miljoner kronor. Detta belopp avser enbart samverkansinsatserna på fältet.

Tidigare behandling

I lagstiftningsärendet om effektivare verktyg i utskökningsförfarandet behandlade utskottet ett motionsyrkande motsvarande det som nu är aktuellt om en befogenhet för Kronofogdemyndigheten att bevaka gäldenärens personnummer hos andra myndigheter och banker. Utskottet var inte berett att ställa sig bakom motionsyrkandet, som därför avstyrktes. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Till att börja med konstaterar utskottet att det vid utmätning av lös egendom gäller en presumtion för att den egendom som en gäldenär har i sin besittning också tillhör gäldenären. För att bryta presumtionen krävs att det på grund av utredningen i målet kan anses styrkt att egendomen tillhör någon annan. Vidare konstaterar utskottet att riksdagen nyligen har beslutat om lagändringar som innebär effektivare verktyg i utskökningsförfarandet. Det handlar om tydligare ramar för Kronofogdemyndighetens tillgångsutredningar, skärpta skyldigheter att lämna upplysningar i mål om utmätning, skärpta påtryckningsmedel och tvångsmedel samt förbättrade möjligheter att genomföra utmätning på distans när Polismyndigheten påträffar egendom i sin verksamhet. Kopplat till de utökade möjligheterna till distansutmätning har det även gjorts förordningsändringar om uppgiftsskyldighet för Polismyndigheten i förhållande till Kronofogdemyndigheten.

Dessutom har Kronofogdemyndigheten sedan tidigare ett lagreglerat elektroniskt informationsutbyte när det gäller Skatteverkets, Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens utbetalningar. Det innebär bl.a. att Kronofogdemyndigheten ska ges möjlighet att utmäta överskottet på ett skattekonto

innan Skatteverket betalar ut överskottet till en skattskyldig. Regeringen anförde i lagstiftningsärendet om effektivare verktyg i utsökningsförfarandet att det inte fanns möjlighet att inom ramen för det ärendet närmare överväga frågan om att etablera ett utökat elektroniskt informationsutbyte mellan Kronofogdemyndigheten och andra utvalda myndigheter än de tre nämnda som betalar eller lämnar ut utmätningsbar egendom. Utskottet förutsätter dock att regeringen vid en lämplig tidpunkt överväger detta.

Vidare konstaterar utskottet att Kronofogdemyndigheten kan få information om vilka konton och värdefack en gäldenär har genom det nya konto- och värdefackssystemet, där uppgifterna gjorts direkt och omedelbart tillgängliga för sökning.

Utöver detta framgår det av gällande reglering och förarbeten på området att samverkan med andra myndigheter är en naturlig del av Kronofogdemyndighetens tillgångsutredningar. Att så är fallet kommer också enligt utskottet till klart uttryck i Kronofogdemyndighetens egen redovisning av sitt arbetssätt.

Mot den redovisade bakgrunden är utskottet inte berett att föreslå någon åtgärd med anledning av motion 2022/23:1007 (SD) yrkandena 14–17.

När det sedan gäller motion 2022/23:2070 (L) yrkande 3 konstaterar utskottet att utmätning får äga rum för att verkställa en dom eller annan s.k. exekutionstitel på betalningsskyldighet. Det går att framställa vissa invändningar mot verkställighet, men inte sådana invändningar som har eller borde ha åberopats vid den prövning av saken som ledde fram till en dom på betalning. Utskottet finner inte skäl att föreslå något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandet.

Därmed bör samtliga motionsyrkanden avslås.

Avräkningsordningen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om ändringar i avräkningsordningen i utsökningsärenden. Utskottet hänvisar till en pågående utredning samt tidigare ställningstagande.

Jämför reservation 6 (V).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:86 av Nadja Awad m.fl. (V) yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär ändrade avräkningsregler för fordringar som lämnats över till Kronofogdemyndigheten för verkställighet. Motionärerna vill att influtna medel ska avräknas på fordringens kapitalbelopp före kostnads- och ränteskulder.

Bakgrund

Utsökningsbalken anger hur influtna medel ska avräknas när det finns både en kapitalskuld och biförpliktelser till kapitalskulden. Enligt regleringen ska betalningen avräknas på ränta och andra biförpliktelser före fordringens kapitalbelopp. Detta gäller dock inte om borgenären har yrkat något annat före fördelningen eller utbetalningen. (Se 13 kap. 13 §.) Av lagtexten framgår inte i vilken ordning de olika biförpliktelserna ska avräknas. I förarbetena anges dock att rättegångskostnader bör avräknas före ränta på fordringens kapitalbelopp, och eventuell ränta på rättegångskostnaden bör avräknas före själva rättegångskostnaden (prop. 1980/81:8 s. 697).

I betänkandet Överskudsättning i kreditsamhället? (SOU 2013:78) lämnades förslag om att avräkning på en skuld först skulle ske på kapitalbeloppet och därefter på räntor och avgifter. Detta skulle enligt utredningen garantera att skulden så småningom minskar för den som betalar, vilket i dag inte är fallet om räntorna är högre än vad gäldenären löpande förmår att betala. Beredningen av utredningens förslag avslutades i samband med att regeringen hösten 2015 antog en strategi för att motverka överskudsättning (prop. 2015/16:1 utg.omr. 18 s. 59 f.).

Överskudsättningsutredningen

Som redovisats tidigare i betänkandet gav regeringen i november 2021 en särskild utredare i uppdrag att granska marknaden för konsumentkrediter och föreslå åtgärder som motverkar riskfylld kreditgivning och överskudsättning. I uppdraget ingår bl.a. att bedöma vilka åtgärder som skulle kunna vara lämpliga för att ge redan överskudsatta konsumenter bättre förutsättningar att betala tillbaka sina skulder. I kommittédirektiven anføres i den delen att många gäldenärer i dag kontinuerligt och under lång tid betalar av på sin skuld, antingen på egen hand eller genom t.ex. löneutmätning, utan att detta leder till ett minskat kapitalbelopp. Betalningsutrymmet används till att betala ränta och andra kostnader. Det kan enligt regeringen finnas anledning att vidta åtgärder som skapar rimliga förutsättningar för en konsument att själv kunna betala av sin skuld när viss betalningsförmåga finns. Det kan handla om att se över

- möjligheten att få till stånd en avbetalningsplan
- utrymmet för borgenären att ta ut ränta, avgifter och andra kostnader vid betalningssvårigheter
- den särskilda avräkningsordningen i bl.a. utsökningsbalken.

Uppdraget ska redovisas senast den 29 juni 2023.

Tidigare behandling

Ett motsvarande motionsyrkande behandlades av utskottet våren 2022 i betänkande 2021/22:CU7. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet med hänvisning till att det saknas skäl att föregripa Överskudsättningsutredningens arbete. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar, i likhet med motionärerna, att många gäldenärer kontinuerligt och under lång tid betalar av på sin skuld utan att detta leder till ett minskat kapitalbelopp. Överskudsättningsutredningen har därför fått i uppdrag att bl.a. bedöma vilka åtgärder som skulle kunna vara lämpliga för att ge redan överskudsatta konsumenter bättre förutsättningar att betala av sina skulder. Enligt direktiven kan det handla om att se över bl.a. den särskilda avräkningsordningen i utsköningsbalken. Uppdraget ska redovisas senast den 29 juni 2023. Utskottet anser, på samma sätt som tidigare, att det saknas skäl att föregripa resultatet av det pågående arbetet. Motionsyrkandet avstyrks därför.

Skuldsanering av vissa slags skulder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om skuldsanering av vissa slags skulder. Utskottet hänvisar bl.a. till tidigare ställningstagande.

Jämför reservation 7 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:1007 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) föreslås flera tillkännagivanden till regeringen om vilka slags skulder som ska ingå i en skuldsanering. Motionärerna anser att skadeståndsfördringar som grundar sig på brott inte ska kunna omfattas av skuldsanering (yrkande 19). Motionärerna vill också låta utreda en ordning där skuldsanering inte beviljas om gäldenären har handlat oansvarigt i ekonomiska angelägenheter (yrkande 20).

I motion 2022/23:2070 av Robert Hannah (L) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att överväga att se över skuldsaneringslagen för att göra det lättare att få skuldsanering vid mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

Bakgrund

Den nuvarande skuldsaneringslagen (2016:675) ersatte en tidigare skuldsaneringslag från 2006, som i sin tur ersatte en skuldsaneringslag från 1994. Tanken bakom 2016 års lag är att ge fler evighetsgäldenärer möjlighet att starta om på

nytt utan en betungande skuldbörda (prop. 2015/16:125, bet. 2015/16:CU19, rskr. 2015/16:235).

En skuldsanering syftar till en totalreglering av gäldenärens ekonomiska situation och omfattar, med vissa angivna undantag, alla fordringar på pengar mot gäldenären som har uppkommit före den dag då Kronofogdemyndigheten beslutade att inleda skuldsanering (30 § skuldsaneringslagen). De fordringar som undantas från skuldsanering är främst familjerättsliga underhållsbidrag samt fordringar som är förenade med säkerhet i form av pant. Skuldsanering får beviljas om det är skäligt med hänsyn till gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden (9 § skuldsaneringslagen). Skälighetsbedömningen ska vara allmän, dvs. det ska göras en totalbedömning. I lagtexten räknas dock vissa omständigheter upp som särskilt ska beaktas vid den allmänna skälighetsbedömningen. Sålunda ska särskilt beaktas bl.a. omständigheterna vid skuldernas tillkomst, dvs. hur och varför gäldenären har skuldsatt sig. Bestämelseerna har i dessa delar sin motsvarighet i 1994 och 2006 års skuldsaneringslagar.

När det gäller omständigheterna vid skuldernas tillkomst anses skadeståndsfordringar som grundar sig på brott som huvudregel hindra skuldsanering. Det finns dock inte något absolut hinder mot att skadeståndsfordringar på grund av brott omfattas av ett beslut om skuldsanering. I förarbetena till 1994 års skuldsaneringslag finns mer ingående uttalanden om skälighetsprövningen (prop. 1993/94:123). Dessa förarbetsuttalanden är fortfarande vägledande (se bl.a. rättsfallet NJA 2017 s. 741). Chefen för Justitiedepartementet anförde följande (s. 101 f. i propositionen):

Skadeståndsfordringar som grundar sig på brott bör normalt hindra en skuldsanering. Det vore stötande om den som har dömts för allvarlig brottslighet, t.ex. våldtäkt, och då ålagts att betala skadestånd skulle kunna få skadeståndet nedsatt genom en skuldsanering. Å andra sidan bör skadeståndsfordringar inte generellt undantas från skuldsaneringslagens tillämpningsområde. Det kan tänkas undantagsfall där skuldsanering bör kunna beviljas trots att en sådan fordran ingår bland gäldenärens skulder. Man kan exempelvis tänka sig att frågan är om ett skadestånd av äldre datum där gäldenären fullgjort en del av sin betalningsförpliktelse eller där den skadelidande är positivt inställd till en skuldsanering för gäldenären eller där skadeståndet utgör endast en mindre del av gäldenärens samtliga skulder. Över huvud taget bör här skuldens ålder tillmätas en avgörande betydelse. Ju äldre skadeståndsfordran är desto större bör möjligheterna vara för gäldenären att erhålla skuldsanering. I det sammanhanget bör också vägas in den omständigheten att en skuldsanering kan innebära att den skadelidande faktiskt får viss del av skadeståndet betalt, vilket annars kanske inte skulle bli fallet. Som regel bör dock förekomsten av en skadeståndsfordran på grund av brott vid den allmänna skälighetsbedömningen verka hindrande för skuldsanering.

I förarbetena anfördes vidare att det inte heller får vara så att en skuldsanering får en allmänt sett demoraliserande effekt på så vis att vissa personer lockas till lättsinniga kreditåtaganden och sedan sätter sin lit till att mer eller mindre omgående få skuldsanering. När det gäller ”onödig lyxkonsumtion” kan det enligt förarbetena finnas anledning att inte se lika negativt på en skuldsättning

som härrör från sådan konsumtion om den är gammal jämfört med om den är färsk. (Se samma proposition s. 99 f.) Att en skuld uppkommit genom lättsinniga kreditåtaganden eller för onödig lyxkonsumtion är alltså omständigheter som vid den allmänna skälighetsbedömningen talar emot att skuldsanering beviljas, även om betydelsen kan minska med skuldernas ålder.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade våren 2022 motionsyrkanden motsvarande de som nu är aktuella om skadeståndsfordringar som grundar sig på brott respektive skulder på grund av oansvarigt agerande i ekonomiska angelägenheter (bet. 2021/22:CU7). Motionsyrkandena avstyrktes med följande motivering:

Utskottet konstaterar att regelverket för skuldsanering sågs över så sent som 2016 när den nuvarande skuldsaneringslagen infördes. Den gällande regleringen innebär att skuldsanering får beviljas endast om det är skäligt med hänsyn till gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden. Vid skälighetsbedömningen ska särskilt beaktas bl.a. omständigheterna vid skuldernas tillkomst, dvs. hur och varför gäldenären har skuldsatt sig. Som redovisas ovan görs det i förarbetena vissa uttalanden till vägledning för rättstillämpningen när det gäller skadeståndsfordringar som grundar sig på brott samt skulder som uppkommit genom lättsinniga kreditåtaganden eller för onödig lyxkonsumtion. Utskottet finner inte skäl att föreslå någon åtgärd med anledning av motionsyrkandena, som därför bör avslås.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

När det gäller motion 2022/23:2070 (L) yrkande 4 konstaterar utskottet att den nuvarande skuldsaneringslagen från 2016 syftar till att ge fler evighetsgäldenärer möjlighet att starta om på nytt utan en betungande skuldbörda. Skuldsanering får beviljas om det är skäligt med hänsyn till gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden. Skälighetsbedömningen ska vara allmän, dvs. det ska göras en totalbedömning. I det sammanhanget ska dock särskilt beaktas bl.a. omständigheterna vid skuldernas tillkomst, dvs. hur och varför gäldenären har skuldsatt sig. Utskottet är inte berett att föreslå någon åtgärd med anledning av motionsyrkandet, som därför avstyrks.

Vad sedan gäller motion 2022/23:1007 (SD) yrkandena 19 och 20 har utskottet inte någon annan uppfattning än den som tidigare redovisats. Även dessa motionsyrkanden bör därför avslås.

Betalningsplanen vid skuldsanering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om betalningsplanen vid skuldsanering. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 8 (SD) och 9 (C).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:1007 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) yrkande 18 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att skärpa skuldsaneringsinstitutet på så sätt att enbart gäldenärer med försörjningsansvar för barn ska ha rätt till två betalningsfria månader per år. Motionärerna anför att för den som inte har försörjningsansvar för barn bör fokus ligga på att borgenärerna ska få tillbaka så mycket pengar som möjligt.

I kommittémotion 2022/23:865 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 7 föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att betalningsplanen vid skuldsanering bör förkortas från fem till tre år utan några betalningsfria månader. Motionärerna anför att det är bättre att bli skuldfri snabbt än att ha ett antal betalningsfria månader.

Bakgrund

Som redovisats i det föregående avsnittet ersatte den nuvarande skuldsaneringslagen från 2016 en tidigare skuldsaneringslag från 2006. Den nya lagen syftar till att ge fler evighetsgäldenärer möjlighet att starta om på nytt utan en betungande skuldbörda.

Enligt den nuvarande skuldsaneringslagen är betalningsplanens längd vid skuldsanering som huvudregel fem år, men det är möjligt att avvika från huvudregeln om det finns ”beaktansvärda skäl” att bestämma en kortare tid (34 §). I 2006 års skuldsaneringslag gällde ett krav på ”särskilda skäl”. I propositionen till den nya skuldsaneringslagen (prop. 2015/16:125 s. 89) uttalade regeringen att ändringen till beaktansvärda skäl innebär att fler omständigheter ska kunna beaktas vid bestämmandet av betalningsplanens längd och att fler betalningsplaner ska kunna bli kortare än fem år. Regeringen bedömde, liksom utredningen och majoriteten av remissinstanserna, att det finns fördelar med en betalningsplan som kan anpassas efter förhållandena i det enskilda fallet jämfört med en generell förkortning av betalningsplanen. Regeringen anförde vidare att det finns risker med att generellt förkorta betalningsplanen, t.ex. att fler gäldenärer då skulle få avslag på sina ansökningar eftersom en skuldsanering skulle framstå som oskälig och att kreditvillkoren för konsumenter skulle försämrats. En generell förkortning skulle också riskera att påverka betalningsmoralen och i grunden förtroendet för

skuldsaneringsinstitutet, om inte förkortningen balanserades av inskränkande villkor som minskar gäldenärens möjlighet att beviljas skuldsanering.

För att göra betalningsplanen mer human har gäldenären två betalningsfria månader varje år – juni och december (38 § första stycket). Regeringen utvecklade i propositionen (s. 87) att de betalningsfria månaderna innebär en välkommen ventil under den tid som gäldenären genomför sina skuldsaneringsbetalningar och att de förbättrar förutsättningarna för gäldenären att klara av skuldsaneringen och bli rehabiliterad. Även ur ett barnperspektiv borde det enligt regeringen vara välkommet med betalningsfria månader. För en gäldenär med barn skulle en sådan lösning vara värdefull och ge honom eller henne förbättrade möjligheter att klara av vissa särskilt utgiftstyngda månader.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade senast våren 2022 motionsyrkanden motsvarande de som nu är aktuella om att förkorta respektive skärpa betalningsplanen vid skuldsanering (bet. 2021/22:CU7). Motionsyrkandena avstyrktes, och riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

I likhet med tidigare finner utskottet inte skäl att föreslå något tillkännagivande till regeringen med anledning av motionsyrkandena, som därför avstyrks.

Nordiska regler om skuldsanering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om nordiska regler om skuldsanering. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 10 (SD).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:1004 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) föreslås tillkännagivanden till regeringen om att det bör införas ett ömsesidigt erkännande av beslut om skuldsanering i Norden (yrkande 1) och om att regeringen bör ta initiativ till en process för att uppmuntra våra grannländer att fatta beslut om ömsesidigt erkännande vid skuldsanering (yrkande 2).

Bakgrund

De nordiska länderna ingick 1933 en konvention om konkurs. Däremot finns det inte någon motsvarande nordisk reglering av skuldsanering. I förhållandet mellan Sverige och Finland gäller dock EU:s insolvensförordning från 2015³.

På uppdrag av Nordiska ministerrådet presenterade en utredare 2010 rapporten Nordisk gäldssanering (Temanord 2010:598). I rapporten konstaterades att det finns ett behov av gemensamma nordiska regler för att underlätta gränsöverskridande skuldsaneringsförfaranden inom Norden. I rapporten lämnades förslag till en modellag för de nordiska länderna. Den föreslagna lagen reglerar bl.a. domsrätt, undvikande av forumshopping, lagval och erkännande av beslut om skuldsanering. Enligt rapporten skulle en gemensam lagstiftning göra det lättare för skuldsatta att flytta eller söka arbete i ett annat nordiskt land. Förslaget bedömdes få relativt liten samhällsekonomisk betydelse för länderna men skulle kunna få en stor betydelse för den enskilda individen.

Utredningen om europeiska insolvensförfaranden hade bl.a. i uppdrag att överväga behovet av gemensamma nordiska internationellt privaträttsliga regler om skuldsanering med utgångspunkt i den nordiska rapporten (dir. 2015:4). Utredningen anförde i betänkandet EU:s reviderade insolvensförordning m.m. (SOU 2016:17) att det finns ett behov av gemensamma nordiska regler om ömsesidigt erkännande av skuldsanering, men konstaterade också att detta förutsätter ett gemensamt arbete inom Norden. Utredningen underströk vidare att hänsyn måste tas till att EU har lagstiftningskompetens inom området. (Se s. 237–239.)

I lagstiftningsärendet Insolvensregister enligt 2015 års insolvensförordning (prop. 2018/19:48, bet. 2018/19:CU15, rskr. 2018/19:205) anförde regeringen att utredningens överväganden inte föranleder någon åtgärd, men att regeringen fortsätter att följa frågan. Frågan har bl.a. tagits upp inom ramen för Nordiska ämbetsmannakommittén för lagstiftningsfrågor. (Se s. 15 i propositionen.)

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkanden behandlades av utskottet bl.a. våren 2021 i betänkande 2020/21:CU10. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena med hänvisning till att frågan nyligen utretts och att regeringen fortsätter att följa frågan inom det nordiska samarbetet. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fast vid den uppfattning som tidigare redovisats, och motionsyrkandena avstyrks därför.

³ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/848 av den 20 maj 2015 om insolvensförfaranden.

Skuldsättning hos företagare

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om skuldsättning hos företagare vid oföretsedda kriser. Utskottet hänvisar bl.a. till den nya lagen om företagsrekonstruktion och reglerna om F-skuldsanering.

Jämför reservation 11 (SD).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:1004 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) föreslås tillkännagivanden till regeringen om företagares skuldsättning. Motionärerna vill att regeringen tar fram förslag till åtgärder mot att företagare hamnar i privat skuldsättning i händelse av en kris som är utom företagarens påverkan (yrkande 12). Vidare vill motionärerna att regeringen tar fram förslag till åtgärder för att företagare ska kunna ta sig ur skuldsättning och ha möjlighet att återstarta sin verksamhet i händelse av kris som är utom företagarens påverkan (yrkande 13).

Den nya lagen om företagsrekonstruktion

Riksdagen beslutade våren 2022 om en ny lag (2022:964) om företagsrekonstruktion, som trädde i kraft den 1 augusti samma år (prop. 2021/22:215, bet. 2021/22:CU22, rskr. 2021/22:375). Den nya lagen genomför EU:s s.k. insolvensdirektiv⁴ och ersätter en tidigare lag om företagsrekonstruktion från 1996. Insolvensdirektivets övergripande syfte är bl.a. att minska antalet konkurser av i grunden fungerande företag och förbättra utsikterna för företagare att få en andra chans.

Lagen om företagsrekonstruktion syftar till att företag som i grunden är livskraftiga men som har drabbats av ekonomiska svårigheter ska få hjälp att rekonstruera sin verksamhet innan krisen har blivit så djup att en konkurs är oundviklig. Rekonstruktionsförfarandet är tillgängligt för näringsidkare – fysiska eller juridiska personer – som har ekonomiska svårigheter som innebär en risk för insolvens. Detta innebär en lägre tröskel för att få inleda ett sådant förfarande än enligt 1996 års lag. Den nya regleringen innebär vidare ett mer effektivt och ändamålsenligt rekonstruktionsförfarande än tidigare. Sålunda ska inte bara en ekonomisk uppgörelse utan även de andra åtgärder som behövs för att komma till rätta med näringsidkarens ekonomiska problem kunna fastställas i en rekonstruktionsplan med bindande verkan. Samtidigt finns det inte något hinder mot att en näringsidkare som enbart är i behov av en skulduppgörelse har detta som enda åtgärd i en rekonstruktionsplan. Genom

⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1023 av den 20 juni 2019 om ramverk för förebyggande rekonstruktion, om skuldavskrivning och näringsförbud och om åtgärder för att göra förfaranden rörande rekonstruktion, insolvens och skuldavskrivning effektivare samt om ändring av direktiv (EU) 2017/1132 (Rekonstruktions- och insolvensdirektiv).

skulduppgårelsen skrivs borgenärernas fordringar ned med en viss andel eller också ändras betalningsvillkoren. Vidare införs i den nya lagen bl.a. en rätt för den som är i rekonstruktion att säga upp varaktiga avtal i förtid, t.ex. ett kostsamt hyresavtal. För att säkerställa höga krav på kvalitet och effektivitet skärps också kraven på rekonstruktörer, och rekonstruktörerna ställs under tillsyn.

Regeringen anförde i propositionen bl.a. följande skäl för de nya reglerna (s. 100):

Väl fungerande företag är en förutsättning för ett starkt, sunt och konkurrenskraftigt näringsliv. Men även företag som i grunden är livskraftiga kan drabbas av ekonomiska problem. När företag inte i tid inser och löser sina problem kan det leda till konkurs trots att företagen hade kunnat räddas. Det kan innebära förlorade jobb och värdeförluster för samhället. Det är därför viktigt att kunna hjälpa företag med tillfälliga ekonomiska problem så att de kan komma på fötter igen. Detta har blivit än mer påtagligt under den pandemi som nu pågått i två år.

Den insolvensrättsliga lagstiftningen fyller en viktig funktion i samhället. Den syftar till att tillhandahålla de verktyg som krävs för en effektiv hantering av företag i ekonomisk kris. Ett sådant verktyg är företagsrekonstruktion. Ett väl fungerande rekonstruktionsförfarande kan inte bara hjälpa företag som i grunden är livskraftiga att komma på fötter igen utan bidrar i förlängningen även till ett konkurrenskraftigt näringsliv.

Skuldsanering för företagare

Sedan november 2016 finns bestämmelser om en särskild form av skuldsanering för företagare och närstående till företagare (F-skuldsanering). Bestämmelserna finns i lagen (2016:676) om skuldsanering för företagare (prop. 2015/16:125, bet. 2015/16:CU19, rskr. 2015/16:235). F-skuldsanering innebär att en gäldenär delvis befrias från ansvar för betalningen av de skulder som omfattas av F-skuldsaneringen.

Regleringen syftar till att minska riskerna med företagande och ge fler företagare en möjlighet till en andra chans. F-skuldsanering erbjuder över-skuldsatta fysiska personer som är eller har varit engagerade i en näringsverksamhet som drivits på ett försvarligt och lojalt sätt. F-skuldsanering är alltså möjligt för såväl aktiva som tidigare aktiva företagare.

Regeringen anförde i propositionen bl.a. följande skäl för reglerna om F-skuldsanering (s. 48 f.):

Att starta och driva ett företag innebär ett risktagande och det finns alltid en viss fara för att satsningen inte går som planerat. Det kan bero på att företagaren råkar ut för sjukdom, separationer eller andra former av plötsliga kriser som påverkar hans eller hennes arbetsförmåga eller inkomst. Dessutom är företagarens verksamhet ofta beroende av omständigheter som han eller hon inte själv kan påverka. Om en kund försätts i konkurs, kan det leda till minskad – eller utebliven – inkomst. Även förändringar i omvärlden, t.ex. en konjunkturnedgång, kan ha samma effekt.

Om företaget misslyckas, kan företagaren själv drabbas av stora skulder. Dessa skulder kan uppkomma på grund av att företagaren tagit

personliga lån för att kompensera utebliven inkomst från företaget eller att han eller hon blivit betalningsansvarig för skulder som företaget inte kan betala. För den företagare som drabbats av överskuldssättning är vägen tillbaka till ett normalt liv igen många gånger lång och svår. Det är olyckligt inte bara för den enskilda individen och dennes familj, utan också för samhället i stort. En misslyckad företagsatsning kan innebära att en seriös företagare varken kan eller vill starta om på nytt. Sverige kan på så sätt gå miste om nyföretagande som hade kunnat skapa ekonomisk tillväxt och nya arbetstillfällen. Det är därför viktigt att en seriös företagare som misslyckats ges en möjlighet till en andra chans.

För att beviljas F-skuldsanering krävs bl.a. att gäldenären är insolvent och så skuldsatt att han eller hon med hänsyn till samtliga omständigheter inte kan antas ha förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid. Näringsverksamheten ska bedrivas – eller ha bedrivits – på ett seriöst sätt. Vidare ska det vara skäligt att F-skuldsanering beviljas med hänsyn till gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden. Vid skälighetsbedömningen ska särskilt beaktas bl.a. F-skuldsaneringens betydelse för gäldenärens framtida förvärvsförmåga. Om gäldenären kan visa att en F-skuldsanering t.ex. skulle kunna förbättra hans eller hennes förutsättningar att fortsätta driften av en verksamhet ska det anses tala för att F-skuldsaneringen ska beviljas.

Regelverket för F-skuldsanering sågs över i 2022 års lagstiftningsärende om en ny lag om företagsrekonstruktion i syfte att säkerställa att institutet är förenligt med insolvensdirektivets regler om skuldavskrivning för entreprenörer.

Åtgärder för att stödja företag under coronapandemin

Under coronapandemin 2020 vidtog regeringen och riksdagen bl.a. följande åtgärder för att stödja företag som drabbades av pandemins konsekvenser:

- omställningsstöd till företag baserat på omsättningstapp
- omsättningsstöd till enskilda näringsidkare baserat på större omsättnings-tapp
- korttidspermittering för minskade lönekostnader
- tillfälligt sänkta arbetsgivar- och egenavgifter
- tillfällig rabatt för fasta hyreskostnader i utsatta branscher
- utökad avsättning till periodiseringsfond
- utökat statligt ansvar för sjuklönekostnader
- anstånd med skatteinbetalningar
- statlig lånegaranti till små och medelstora företag.

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkanden behandlades av utskottet våren 2021 i betänkande 2020/21:CU10. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena med hänvisning till reglerna om F-skuldsanering och till det då pågående arbetet med ett nytt regelverk för företagsrekonstruktion. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att riksdagen nyligen har beslutat om en ny lag om företagsrekonstruktion, som genomför EU:s insolvensdirektiv. Lagen syftar till att företag som i grunden är livskraftiga men som har drabbats av ekonomiska svårigheter ska få hjälp att rekonstruera sin verksamhet innan krisen har blivit så djup att en konkurs är oundviklig. Rekonstruktionsförfarandet är tillgängligt för näringsidkare som har ekonomiska svårigheter som innebär en risk för insolvens. Tröskeln för att få inleda ett rekonstruktionsförfarande är därmed lägre än enligt den tidigare regleringen på området. Vidare innebär de nya reglerna ett mer effektivt och ändamålsenligt rekonstruktionsförfarande än tidigare. Sålunda ska inte bara en ekonomisk uppgörelse utan även de andra åtgärder som behövs för att komma till rätta med näringsidkarens ekonomiska problem kunna fastställas i en rekonstruktionsplan med bindande verkan. Samtidigt finns det inte något hinder mot att en näringsidkare som enbart är i behov av en skulduppgörelse har detta som enda åtgärd i en rekonstruktionsplan. Genom skulduppgörelsen skrivs borgenärens fordringar ned med en viss andel eller också ändras betalningsvilkoren. Vidare införs i den nya lagen bl.a. en rätt för den som är i rekonstruktion att säga upp varaktiga avtal i förtid, t.ex. ett kostsamt hyresavtal.

Vidare konstaterar utskottet, i likhet med tidigare, att det sedan november 2016 finns bestämmelser om en särskild form av skuldsanering för företagare, F-skuldsanering. Regleringen syftar till att minska riskerna med företagande och ge fler företagare en möjlighet till en andra chans. F-skuldsanering erbjuds överskuldsatta fysiska personer som är eller har varit engagerade i en näringsverksamhet som drivits på ett försvarligt och lojalt sätt. F-skuldsanering är alltså möjligt för såväl aktiva som tidigare aktiva företagare. Regelverket för F-skuldsanering har nyligen setts över i syfte att säkerställa att institutet är förenligt med insolvensdirektivets regler om skuldavskrivning för entreprenörer.

Utöver de verktyg som den insolvensrättsliga lagstiftningen tillhandahåller för att hantera företag i kris noterar utskottet också de andra typer av åtgärder som regeringen och riksdagen har vidtagit för att stödja företag som drabbats av t.ex. coronapandemins konsekvenser.

Därmed är utskottet fortfarande inte berett att föreslå någon åtgärd med anledning av motionsyrkandena, som därför avstyrks.

Slutlig preskription

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om slutlig preskription. Utskottet hänvisar till pågående arbete och tidigare ställningstagande.

Jämför reservation 12 (SD) och 13 (V).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:1007 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 6 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att låta utreda slutlig preskription för skulder hos inkassobolag. Det handlar om sådana inkassoskulder som inte betalas av och som inte heller lämnas över till Kronofogdemyndigheten eller domstol.

I kommittémotion 2022/23:86 av Nadja Awad m.fl. (V) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att det införs en slutlig preskriptionstid för skulder.

Bakgrund

Preskriptionslagen

Bestämmelser om preskription finns i preskriptionslagen (1981:130). Att en fordran preskriberas innebär att borgenären förlorar sin rätt att kräva ut fordran. Enligt preskriptionslagen preskriberas en fordran tio år efter dess tillkomst, om inte preskriptionen avbryts dessförinnan. Preskriptionstiden är dock tre år för en fordran mot en konsument (2 §). Preskription avbryts t.ex. genom att gäldenären får ett skriftligt krav eller en skriftlig påminnelse om fordringen från borgenären (5 §). När preskriptionen avbryts påbörjas en ny preskriptionstid.

Tidigare förslag om slutlig preskription

Utredningen om överskuldssättning lämnade i betänkandet Överskuldssättning i kreditsamhället? (SOU 2013:78) ett förslag om att införa slutlig preskription efter drygt 15 år för fordringar som fastställts av Kronofogdemyndigheten eller i domstol. Den slutliga preskriptionstidens starttidpunkt borde enligt förslaget inträffa tre månader efter fastställelse och preskriptionstiden vara 15 år i normalfallet och 20 år för fordringar mellan privatpersoner och om skulden grundar sig på brott. Beredningen av utredningens förslag avslutades i samband med att regeringen antog en strategi för att motverka överskuldssättning.

Jämlikhetskommissionen

Jämlikhetskommissionen föreslår i sitt betänkande En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46) att det införs en bestämmelse om absolut preskription på tio år i preskriptionslagen. Jämlikhetskommissionen bedömer att skuldsanering är ett bra verktyg men att det finns skäl att pröva även andra alternativ för en grupp av överskuldsatta. Enligt kommissionen kan en absolut preskription bidra till att fler överenskommelser mellan gäldenärer och borgenärer ingås när det finns en slutpunkt för när borgenären inte längre kan få betalt av gäldenären. Enligt kommissionen kan det sannolikt bidra till en minskning av gäldenärens totala skuldbörda utan ansökan om skuldsanering.

När det gäller invändningar mot en absolut preskription anför kommissionen följande (Vol. 2 s. 794):

Invändningar mot ett förslag om absolut preskription som har framförts i tidigare utredningar är dels den moraliska aspekten att gäldenären ska betala sina skulder, dels att det skulle kunna ha en negativ inverkan på den allmänna betalningsmoralen.³¹ Beträffande den moraliska aspekten i kritiken mot regler om absolut preskription bör enligt kommissionens mening ett proportionalitetskriterium tillämpas. Den skuldbörda som gäldenären har att hantera ska stå i rimlig proportion till det lån som ursprungligen togs. I ett betydande antal fall av överskuldsättning krävs betalning för skulder som främst består av kostnader i form av avgifter och i vissa fall höga dröjsmålsräntor. Eftersom det råder avtalsfrihet i Sverige, kan de höga dröjsmålsräntorna vara överenskomna i det ursprungliga kreditavtalet. Vid avtalstidpunkten kan gäldenärens ekonomiska situation ha varit bättre än vid den tidpunkt då skulden ska regleras.

I bedömningen av den effekt som regler om absolut preskription skulle kunna få på den allmänna betalningsmoralen kan Finland få illustrera att det inte behöver leda till en urholkning av ett samhälles betalningsmoral.³² Finland har till och med en högre betalningsmoral än Sverige, enligt tillgängliga statistiska data.³³ Det är helt enkelt inte troligt att det är lockande för de flesta medborgare att vara aktuella hos Kronofogden under en längre tid för att kunna få en skuld preskriberad.

En annan invändning mot absolut preskription är att det skulle kunna leda till negativa effekter i kreditgivningen, på så sätt att kreditgivare skulle bli mer återhållsamma och att det också skulle komma att drabba även andra kredittagare i form av sämre kreditvillkor. Det skulle då kunna påverka handeln negativt. I den mån en absolut preskription gör att kreditgivare blir mer selektiva och ger krediter enbart till personer som har möjlighet och intention att återbetala dem är detta en positiv effekt som talar för en preskriptionsregel.³⁴

Det förslag som kommissionen lägger fram innebär i korthet att det införs en absolut preskription för fordringar tio år efter att borgenären fått en exekutionstitel. Preskriptionstiden kan under vissa förutsättningar förlängas med fem år. Det gäller bl.a. om gäldenären har överlåtit eller undanskaffat egendom för att försäkra fordringsägarens möjligheter att få betalt för fordringen och om gäldenären inte har kunnat anträffas på känd hemvist inom riket och det inte har kunnat klarläggas var han eller hon har uppehållit sig. Preskriptionsförlängningar ska fastställas av allmän domstol och användas restriktivt.

Betänkandet har remitterats och bereds vidare inom Regeringskansliet.

Överskudsättningsutredningen

Som redovisats tidigare i betänkandet har en särskild utredare fått i uppdrag att granska marknaden för konsumentkrediter och föreslå åtgärder som motverkar riskfylld kreditgivning och överskudsättning. I uppdraget ingår bl.a. att bedöma vilka åtgärder som skulle kunna vara lämpliga för att ge redan överskudsatta konsumenter bättre förutsättningar att betala tillbaka sina skulder. Det kan handla om att se över

- möjligheten att få till stånd en avbetalningsplan
- utrymmet för borgenären att ta ut ränta, avgifter och andra kostnader vid betalningssvårigheter
- den särskilda avräkningsordningen i bl.a. utskottetsbalken.

Uppdraget ska redovisas senast den 29 juni 2023.

Tidigare behandling

Utskottet har vid ett flertal tillfällen behandlat och avstyrkt motionsyrkanden om att införa slutlig preskription, bl.a. våren 2021 i betänkande 2020/21:CU10. Utskottet hänvisade då till att Jämlikhetskommissionens förslag om slutlig preskription är föremål för beredning och att det pågående arbetet inte borde föregripas genom någon åtgärd från riksdagens sida. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

I likhet med tidigare konstaterar utskottet att Jämlikhetskommissionen i sitt betänkande En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46) föreslår att det införs en bestämmelse om absolut preskription på tio år i preskriptionslagen. Betänkandet har remitterats och bereds vidare inom Regeringskansliet. Dessutom har Överskudsättningsutredningen bl.a. fått i uppdrag att bedöma vilka åtgärder som skulle kunna vara lämpliga för att ge redan överskudsatta konsumenter bättre förutsättningar att betala tillbaka sina skulder. Det uppdraget ska redovisas senast den 29 juni 2023. Utskottet ser fortfarande inte skäl att föregripa det arbete som pågår genom någon åtgärd från riksdagens sida, och motionsyrkandena avstyrks därför.

Kontroll vid konkursansökan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kontroll vid konkursansökan. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstagande.

Motionen

I motion 2022/23:354 föreslår Jonny Cato (C) tillkännagivanden till regeringen om krav på utökad kontroll av identitetshandlingar vid ansökan om personlig konkurs (yrkande 1) och om att tingsrätterna vid granskning av en ansökan om personlig konkurs ska kontrollera om det finns en polisanmälan om kapad identitet (yrkande 2).

Bakgrund

Konkurslagen

Enligt konkurslagen (1987:672) görs en ansökan om konkurs skriftligen hos behörig tingsrätt. En enskilds konkursansökan ska vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller sökandens ombud. Sedan den 1 juli 2021 är det möjligt att lämna in ansökan elektroniskt, och den ska i sådant fall skrivas under med en avancerad elektronisk underskrift (lagstiftningsärendet om en effektivare konkurshantering, prop. 2020/21:148, bet. 2020/21:CU19, rskr. 2020/21:318). Sökanden ska vidare ange och styrka de omständigheter som gör domstolen behörig, om de inte är kända. För en fysisk person görs detta genom att ett hemortsbevis (personbevis) bifogas. (Se 2 kap. 1 och 2 §§.)

En uppgift av gäldenären om att han eller hon är insolvent ska godtas av domstolen, om det inte finns särskilda skäl att inte göra det (2 kap. 7 §). Enligt huvudregeln ska en ansökan som uppfyller de formella kraven prövas genast – utan förhandling – om gäldenären är sökande (2 kap. 14 §). En konkursansökan får inte återkallas efter att ett beslut om konkurs har meddelats. Beslutet kan dock överklagas och hävas i högre instans. (Se 2 kap. 22 §.)

I samband med att möjligheten till elektronisk konkursansökan infördes 2021 anförde regeringen i propositionen följande om förfalskade ansökningar (s. 38):

I samband med att det förekommit att någon förfalskat en gäldenärs ansökan och på så sätt fått gäldenären felaktigt försatt i konkurs har det framförts krav på att endast tillåta ansökningar som görs med elektronisk underskrift. Att helt övergå till digital ingivning och alltså förbjuda att ansökan görs på papper med traditionell underskrift skulle dock föra för långt. I de fall en enskild kan ansöka digitalt till domstolar och andra myndigheter utgör detta i regel ett alternativ till ingivning med post. Även om utvecklingen går i riktning mot att allt fler använder digital kommunikation, har inte alla gäldenärer tillgång till internet och personer med betalningssvårigheter kan dessutom ha svårt att få tillgång till e-legitimation och andra elektroniska identifieringsmöjligheter. Traditionellt ingivande kan vidare behöva ske i situationer där tekniken fallerar (jfr prop. 2017/18:126).

Kravet på egenhändigt undertecknande bör alltså vara kvar men kompletteras med en möjlighet att digitalt göra en ansökan som uppfyller tillräckliga krav på säkerhet. I likhet med vad som skett på andra håll bör det föreskrivas att en ansökan då ska ske med användande av en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 910/2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre

marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG (jfr prop. 2015/16:72 s. 33 f.).

Olovlig identitetsanvändning

I juli 2016 infördes olovlig identitetsanvändning som ett nytt brott i 4 kap. 6 b § brottsbalken (prop. 2015/16:150, bet. 2015/16:JuU29, rskr. 2015/16:240). Straffbestämmelsen syftar till att motverka missbruk av identitetsuppgifter och ge skydd mot den integritetskränkning det innebär att få dessa utnyttjade. För straffansvar krävs att någon utger sig för att vara en annan person genom att olovligen använda den personens identitetsuppgifter och därigenom ger upphov till skada eller olägenhet för honom eller henne. Straffet ska vara böter eller fängelse i högst två år.

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkanden behandlades av utskottet i 2021 års lagstiftningsärendet om en effektivare konkurshantering. Motionsyrkandena avstyrktes med följande motivering:

I likhet med regeringen anser inte utskottet att det finns skäl att helt avskaffa möjligheten att lämna in en egenhändigt undertecknad konkursansökan i pappersform. Det kan uppstå situationer, t.ex. när tekniken inte fungerar, som gör att det bör vara möjligt att lämna in en konkursansökan på detta sätt.

Det är givetvis olyckligt om en enskild eller juridisk person skulle försättas i konkurs efter en falsk eller obehörig ansökan. Även om ett konkursbeslut snabbt kan hävas efter ett överklagande kan detta innebära betydande problem för den som drabbas. Mot detta intresse står dock kravet på att en konkursansökan ska hanteras skyndsamt. Att ålägga domstolarna en skyldighet att vidta särskilda kontrollåtgärder vid varje konkursansökan skulle vara både tids- och resurskrävande. I de fall en ansökan ger upphov till misstankar om att den är förfalskad eller om det finns andra tveksamheter har domstolarna dessutom alltid möjlighet att utreda saken (jfr 33 kap. 2 a § rättegångsbalken). [...]

Till detta kommer att det sedan 2016 är straffbart enligt en särskild straffbestämmelse i brottsbalken att olovligen använda någon annans identitetsuppgifter. Straffbestämmelsen syftar till att motverka missbruk av identitetsuppgifter, och genom kriminaliseringen får den drabbade bättre möjlighet att ta till vara sin rätt.

Det lagförslag som utskottet har ställt sig bakom innebär att en konkursansökan ska kunna ges in digitalt och skrivas under med en avancerad elektronisk underskrift. Den nya ordning som nu införs kommer att innebära en säkrare kontroll av sökandens identitet i de fall konkursansökan ges in elektroniskt.

Det som anförs i motionerna om bättre identitetskontroll med bank-id eller annan elektronisk legitimering måste enligt utskottet anses vara tillgodosett genom den nya ordning som nu införs. Mot bakgrund av det som utskottet ovan anför är utskottet inte heller berett att föreslå ett tillkännagivande med anledning av vad som i övrigt anförs i motionerna. De bör därför avslås.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fast vid den uppfattning som tidigare redovisats. Motionsyrkandena avstyrks därför.

Fordonsrelaterade skulder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om en översyn av regelverket för fordonsrelaterade skulder. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstagande.

Jämför reservation 14 (C).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:865 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 17 föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att se över gällande lagstiftning för att öka tryggheten för köpare av begagnade bilar. Motionärerna anför att eftersom det tar tid för vissa skulder att uppdateras eller registreras i vägtrafikregistret riskerar en köpare av en begagnad bil att få ta över säljarens skulder eller att Kronofogdemyndigheten tar bilen i anspråk.

Bakgrund

Sedan juli 2014 gäller lagen (2014:447) om rätt att ta fordon i anspråk för fordringar på vissa skatter och avgifter, ianspråktagandelagen (prop. 2013/14:176, bet. 2013/14:CU36, rskr. 2013/14:239). Lagen syftar till att minska dels de restförda fordonsrelaterade skulderna till det allmänna, dels incitamentet att använda s.k. fordonsmålvakter. Regleringen innebär en rätt att ta fordon i anspråk för betalning av felparkeringsavgifter, trängselskatt, fordonsskatt och infrastrukturavgifter (1 §). Vid indrivning av sådana fordringar får Kronofogdemyndigheten besluta att ta i anspråk det fordon som skatten eller avgiften avser för betalning av gäldenärens skuld (2 §). Detta gäller under förutsättning att gäldenären saknar utmättningsbara tillgångar som räcker till betalning av skulden och fordonet inte tillhör eller kan anses tillhöra gäldenären enligt bestämmelserna i utsökningsbalken. Ett fordon som har sålts vid en exekutiv försäljning får dock inte tas i anspråk för skulder som uppkommit före eller samma dag som försäljningen. I fråga om ianspråktagande tillämpas i övrigt bestämmelserna om utmätning i utsökningsbalken. Det innebär att Kronofogdemyndigheten, på motsvarande sätt som vid utmätning, har möjlighet att bedöma om det är försvarligt att ta fordonet i anspråk eller inte. Om Kronofogdemyndigheten beslutar att ta ett fordon i anspråk ska en uppgift om beslutet föras in i vägtrafikregistret (3 §).

I den proposition som låg till grund för ianspråktagandelagen anförde regeringen bl.a. följande om regleringens konsekvenser för privatpersoner (s. 69 f.):

Vidare kommer förslaget att medföra konsekvenser vid omsättningen av begagnade fordon. En köparens undersökningsplikt av det fordon han eller hon avser att köpa utökas alltså i praktiken med en plikt att undersöka om fordonet belastas av obetalda skulder och om Kronofogdemyndigheten har fattat beslut om att ta det aktuella fordonet i anspråk. Köparen har redan i dag en betydande undersökningsplikt, både vad gäller materiella och rättsliga fel i fordonet. Det kan därför inte anses särskilt betungande för en köpare att då även kontrollera förekomsten av eventuella restförda fordringar m.m.

Förslaget påverkar även säljaren av ett begagnat fordon, eftersom denne inte kommer att kunna sälja sitt fordon för det materiella saluvärdet om det riskerar att tas i anspråk av Kronofogdemyndigheten. Säljaren nödgas antingen reglera sina skulder före affären eller sänka priset med det belopp som motsvarar skulderna. Detta förhållande leder dock inte till någon ekonomisk förlust för säljaren, eftersom denne redan är ansvarig för att de aktuella fordringarna blir betalade.

Sammanfattningsvis blir konsekvensen för köparen att undersökningsplikten blir mer omfattande. För säljaren kommer de nya reglerna att innebära ett mycket starkt incitament att betala de fordonsrelaterade skulderna.

På Transportstyrelsens webbplats finns information om att Kronofogdemyndigheten kan ta ett fordon i anspråk för betalning av fordonsrelaterade skulder. På webbplatsen finns också e-tjänsten Fordonets skulder, där man kan få tillgång till betalningsinformation om trängselskatt, fordonsskatt, felparkeringsavgifter och infrastrukturavgifter för ett fordon. På webbplatsen upplyses det samtidigt om att varken Transportstyrelsen eller Kronofogdemyndigheten kan lämna en fullständigt uppdaterad bild av alla fordonsrelaterade skulder som är kopplade till ett visst fordon. Det beror på att det tar tid innan vissa skulder uppdateras eller registreras i vägtrafikregistret.

Tidigare behandling

Ett motsvarande motionsyrkande behandlades av utskottet våren 2021 i betänkande 2020/21:CU10. Utskottet var inte berett att ställa sig bakom förslaget om en översyn av lagstiftningen och avstyrkte därför motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att 2014 års ianspråktagandelag syftar till att minska dels de restförda fordonsrelaterade skulderna till det allmänna, dels incitamentet att använda fordonsmålvakter. En köpare av ett begagnat fordon har generellt en betydande undersökningsplikt vad gäller både materiella och rättsliga fel i fordonet. Genom ianspråktagandelagen utökades denna undersökningsplikt

något, vilket förutsågs när regleringen infördes. För säljaren innebär ianspråktagandelagens regler ett mycket starkt incitament att betala de fordonsrelaterade skulderna för att kunna sälja fordonet för det materiella saluvärdet. Vidare konstaterar utskottet att det på Transportstyrelsens webbplats finns information om att Kronofogdemyndigheten kan ta ett fordon i anspråk för betalning av fordonsrelaterade skulder. Där finns också e-tjänsten Fordonets skulder, där man kan få tillgång till betalningsinformation om trängselskatt m.m. för ett fordon. På webbplatsen upplyses det samtidigt om att varken Transportstyrelsen eller Kronofogdemyndigheten kan lämna en fullständig uppdaterad bild av alla fordonsrelaterade skulder som är kopplade till ett visst fordon. Det beror på att det tar tid innan vissa skulder uppdateras eller registreras i vägtrafikregistret.

Utskottet är fortfarande inte berett att ställa sig bakom förslaget om en översyn av lagstiftningen. Motionsyrkandet avstyrks därför.

Avlägsnande av otillåtna bosättningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om avlägsnande av otillåtna bosättningar. Utskottet hänvisar bl.a. till en utvärdering av det nya avlägsnandeförfarandet samt tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 15 (SD).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:1004 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) föreslås tillkännagivanden till regeringen om att drabbade markägare aldrig ska belastas med kostnader eller förlora inkomst till följd av otillåtna bosättningar (yrkande 8) och om att sådana bosättningar med barn ska hanteras genom en snabb process (yrkande 9).

Reglerna om avlägsnande

Övergripande om det nya avlägsnandeförfarandet

Den som bosätter sig på någon annans mark utan tillstånd och utan att ha stöd för detta i allemansrätten gör sig i regel skyldig till ett brott, och Polismyndigheten har därför i de flesta fall legala förutsättningar att ingripa mot otillåtna bosättningar. Som ett alternativ till ett polisiärt ingripande infördes i juli 2017 en ny form av särskild handräckning som gäller avflyttning vid en otillåten besittningsrubbnings, s.k. avlägsnande (prop. 2016/17:159, bet. 2016/17:CU13, rskr. 2016/17:275). Det handlar alltså om ett alternativt förfarande som markägaren kan använda sig av för att få hjälp med att avlägsna en otillåten bosättning.

Bestämmelserna om det nya avlägsnandeförfarandet finns i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning, förkortad LBH, och i utskökningsbalken. De nya reglerna syftar till att göra det enklare för markägare att få tillbaka besittningen av sin mark, samtidigt som de som uppehåller sig på platsen tillförsäkras en rättssäker process. Avlägsnandeförfarandet innebär bl.a. att det under vissa förutsättningar är möjligt att ansöka om avlägsnande utan att behöva lämna uppgifter om vilka svarandena är, och avlägsnandet kan även genomföras mot personer som har tillkommit efter det att ansökan lämnades in. Särskilda bestämmelser ska skydda rättssäkerheten vid ett avlägsnande. Sålunda ska Kronofogdemyndigheten bl.a. göra en intresseavvägning när myndigheten prövar hur och när ett avlägsnande ska genomföras, och myndigheten kan även meddela anstånd med avlägsnandet. Särskild hänsyn ska tas till om det finns barn på platsen.

Kostnader i mål om avlägsnande

För att Kronofogdemyndigheten ska kunna pröva en ansökan om avlägsnande måste sökanden, liksom vid annan särskild handräckning, betala en ansökningsavgift på 300 kronor (1 § förordningen [1992:1094] om avgifter vid Kronofogdemyndigheten, förkortad FAK). Samma ansökan kan rikta sig mot flera svarande om ansökan stöder sig på väsentligen samma grund. Det innebär att även om en ansökan omfattar flera svarande betalas bara en ansökningsavgift. Om Kronofogdemyndigheten meddelar utslag har sökanden rätt till ersättning för sina kostnader i den summariska processen (46 § LBH). De kostnader som kan ersättas är bl.a. ansökningsavgiften, kostnader för eget arbete med anledning av målet och arvode till ombud eller biträde. Ersättningen för eget arbete och för ombud eller biträde får dock endast om det finns särskilda skäl bestämmas till ett högre belopp än 420 kronor. (Se 48 § LBH.)

När sökanden begär verkställighet av ett utslag om avlägsnande, liksom vid annan verkställighet, ska viss ersättning för förrättningskostnader betalas i form av en s.k. grundavgift och en särskild avgift för kostnader (17 kap. 1 § utskökningsbalken och 2 § FAK). Dessa kostnader har begränsats vid verkställighet av ett avlägsnande jämfört med annan slags verkställighet. Sålunda har grundavgiften, som tas ut för varje svarande mot vilken verkställighet söks, sänkts från 600 till 300 kronor (5 a och 6 §§ FAK). Vidare har det införts ett tak som innebär att sökandens totala kostnad för grundavgifter vid ett avlägsnande är högst 3 000 kronor, dvs. oavsett antalet svarande (15 a § FAK). Dessutom ansvarar sökanden inte för kostnader för förvaring av svarandens egendom eller för andra åtgärder som väsentligen avser att skydda svaranden mot förlust. Detsamma gäller för kostnader som uppstår vid försäljning av sådan egendom som inte har tagits om hand. (Se 17 kap. 3 § utskökningsbalken.) Utöver detta gäller att Kronofogdemyndigheten under vissa förutsättningar får medge befrielse helt eller delvis från

skyldigheten att betala förrättningskostnaderna (17 kap. 4 § utsökningsbalken och 13 § FAK).

Hantering av otillåtna bosättningar med barn

Ett av syftena bakom det nya avlägsnandeförfarandet är att tillförsäkra att barnperspektivet beaktas i högre utsträckning än tidigare. I förfarandet ska man alltså ta särskild hänsyn till om det finns barn på platsen. För att socialnämnden ska kunna fullgöra sin uppgift att förebygga, erbjuda stödinsatser eller vidta åtgärder till skydd för barn som befinner sig i en tillfällig boplats har en ändring gjorts i 9 § förordningen (1991:1339) om betalningsföreläggande och handräckning. Där anges att Kronofogdemyndigheten genast ska underrätta socialnämnden i den kommun där avlägsnandet enligt ansökan ska ske. Det ska framgå av underrättelsen om det kan antas att avlägsnandet avser barn. Syftet med förordningsändringen är att säkerställa att socialnämnden får information i ett så tidigt skede som möjligt i processen. I propositionen anförde regeringen bl.a. följande om barnrättsperspektivet (s. 58–59):

Flera av de förslag som lämnas gör det möjligt för Kronofogdemyndigheten att särskilt beakta det förhållandet att det kan antas finnas barn på platsen. Kronofogdemyndigheten ska bl.a. göra en proportionalitetsbedömning vid prövning av om ett interimistiskt beslut eller ett utslag ska meddelas. Vid verkställighet av ett avlägsnande ska en intresseavvägning göras. Vid dessa bedömningar ska särskild hänsyn tas till om åtgärden avser barn. Om så är fallet kan det finnas anledning att avvakta med verkställigheten för att socialnämnden ska kunna göra en bedömning av hjälpbehovet. Även när det gäller förslaget att Kronofogdemyndigheten ska kunna meddela anstånd med verkställigheten om det behövs av hänsyn till svaranden, måste särskild hänsyn tas till om barn omfattas av avlägsnandet. Förslaget om att det ska finnas en tidsfrist för när ett utslag om avlägsnande tidigast får verkställas förväntas ge bättre förutsättningar att ta till vara barns rättigheter. Förslagen bedöms sammanfattningsvis tillförsäkra att barnrättsperspektivet beaktas under processen i större utsträckning än vad som är fallet i dag.

Utvärdering av reglerna om avlägsnande

På uppdrag av regeringen har Kronofogdemyndigheten gjort en uppföljning och utvärdering av hur de nya reglerna om avlägsnande fungerar i praktiken. Uppdraget redovisades i en rapport från oktober 2018 (rapport 840 14395-18/113).

I rapporten anförts att reglerna om avlägsnande har inneburit en bättre anpassad process som på ett enklare, billigare och mer rättssäkert sätt gör det möjligt för markägare att få tillbaka besittningen av sin mark. Avsikterna med lagstiftningen har fått ett tydligt genomslag i den praktiska tillämpningen. Samtidigt med den nya lagstiftningen har polisen sedan 2016 förändrat sitt arbetssätt för att ingripa tidigare vid fall av olovlig bosättning, vilket bedöms

vara en bidragande orsak till att ärendevolymerna hos Kronofogdemyndigheten har sjunkit. Det är sällan som Kronofogdemyndigheten har behövt verkställa ett avlägsnande.

När det gäller frågan om kostnadsansvar redovisas att kostnader som inte kan tas ut av svaranden nästan uteslutande belastar Kronofogdemyndigheten. Vidare har företrädare för fastighetsägare uppgett att kostnaderna för otillåtna bosättningar har minskat. Detta beror på att den ökade effektiviteten i förfarandet har medfört att antalet mer omfattande olovliga boenden har minskat, och därmed har även kostnader för sanering och städning minskat.

När det gäller barnrättsperspektivet anförs i rapporten att enkätsvar visar att medvetenheten om barns rättigheter är hög både hos Kronofogdemyndighetens handläggare och hos sökandena. Möjligheterna att upptäcka och flagga för att barn finns på den plats som avlägsnandet avser är goda under förfarandet. Inte heller har det tydligare barnrättsperspektivet fördröjt eller försvårat Kronofogdemyndighetens handläggning. Myndigheten har inte påträffat barn vare sig vid delgivning eller vid verkställighet.

Kronofogdemyndigheten har sammanfattningsvis inte ansett det motiverat att föreslå några ändringar i lagstiftningen med anledning av sin utvärdering.

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkanden har behandlats av utskottet vid ett flertal tillfällen, bl.a. våren 2021 i betänkande 2020/21:CU10. Motionsyrkandena avstyrktes då med följande motivering:

Utskottet konstaterar att Kronofogdemyndighetens utvärdering av det nya avlägsnandeförfarandet visar att medvetenheten kring barns rättigheter är hög hos Kronofogdemyndighetens handläggare och hos sökandena samt att möjligheterna att upptäcka och flagga för att barn finns på den plats där avlägsnandet sker är goda. Utskottet anser, i likhet med det tidigare ställningstagandet, att det inte finns något skäl för riksdagen att ta ett initiativ med anledning av motion 2020/21:1616 (SD) yrkande 15 om att otillåtna bosättningar med barn ska hanteras särskilt skyndsamt.

När det gäller förslagen i motion 2020/21:1616 (SD) yrkande 13–14 om att markägare inte ska behöva bära kostnaderna till följd av illegala bosättningar och att de ska få samtliga kostnader ersatta hänvisar utskottet till den uppföljning som gjorts av Kronofogdemyndigheten som visar att de nya reglerna har inneburit att markägarens kostnader för städning och sanering av marken rent faktiskt har minskat. Därutöver har förrättningskostnaderna begränsats. Det har också framkommit att identifierade svaranden sällan har utmättningsbara tillgångar och att sökanden aldrig yrkar ersättning för sina kostnader i verkställighetsstadiet. Utskottet konstaterar vidare att Kronofogdemyndigheten inte föreslår någon ändring av lagstiftningen när det gäller kostnader. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis konstaterar utskottet att den som bosätter sig på någon annans mark utan tillstånd och utan att ha stöd för detta i allemansrätten i regel gör sig skyldig till ett brott, och Polismyndigheten har därför i de flesta fall legala förutsättningar att ingripa mot otillåtna bosättningar. Det särskilda avlägsnandeförfarande som infördes 2017 är ett alternativ till ett polisiärt ingripande som markägaren kan använda sig av för att få hjälp med att avlägsna en otillåten bosättning.

I övrigt står utskottet fast vid den uppfattning som det tidigare redovisat i saken, och motionsyrkandena avstyrks därför.

Reservationer

1. Kränkingsersättning, punkt 1 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 41 och
avslår motionerna
2022/23:668 av Ellen Juntti (M) och
2022/23:2010 av Johanna Rantsi (M) yrkande 2.

Ställningstagande

Jag anser att de nya reglerna om hur skadestånd med anledning av kränkning ska bestämmas i stora drag är ändamålsenligt utformade. Det finns dock skäl att förbättra regleringen ytterligare genom att utöka uppräkningsen av de omständigheter som särskilt ska beaktas när kränkingsersättningens storlek bestäms. Sålunda bör den omständigheten att det har funnits ett hatbrottsmotiv läggas till i uppräkningsen. Samma sak gäller den omständigheten att handlingen har riktat sig mot någon i hans eller hennes yrkesutövning. Regeringen bör därför återkomma med ett lagförslag av den innebörden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

2. Hemförsäkring, punkt 3 (S)

av Jennie Nilsson (S), Leif Nysmed (S), Denis Begic (S), Anna-Belle Strömberg (S) och Markus Kallifatides (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:2215 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 4 och
avslår motion
2022/23:324 av Markus Wiechel (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Många försäkringsbolag tillämpar försäkringsvillkor som innebär att rättskyddet i en hemförsäkring omfattar vårdnadstvister först när det har gått ett år efter parternas separation. Ett sådant karensvillkor är oförmånligt för försäkringstagaren och riskerar att slå hårt mot våldsutsatta kvinnor med begränsade medel att betala för ett ombud. Det är således svårt för en våldsutsatt kvinna att skydda sig mot förövarens fortsatta våld när han använder barnen i en vårdnadstvist för att komma åt både kvinnan och barnen. Vidare kan det leda till en stor ojämlikhet i processen och ytterst till att den ekonomiskt svagare parten ger upp och inte orkar strida för sina barns intressen.

Regeringen bör därför se över möjligheten att låta rättskyddet i en hemförsäkring omfatta vårdnadstvister med någon som den försäkrade varit gift eller sambo med utan något villkor om karenstid. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

3. Utmätningsförbudet, punkt 4 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Angelica Lundberg (SD), Roger Hedlund (SD) och Martin Westmont (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1007 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 13.

Ställningstagande

Vi konstaterar att lagändringar nyligen har trätt i kraft som inskränker utmätningsförbudet till förmån för brottsoffer när det gäller frihetsberövande ersättning. Vidare tillkännagav riksdagen våren 2022 för regeringen att den bör ta initiativ till en översyn av om utmätningsförbudet bör inskränkas i förhållande till brottsoffer även när det gäller andra former av skadestånd än frihetsberövande ersättning. Detta är positivt men långt ifrån tillräckligt.

Vi anser att alla slags skadestånd som en gäldenär tillerkänns ska vara omedelbart utmätningbara för samtliga fordringsägare. Regeringen bör därför ta nödvändiga initiativ till en sådan lagändring. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

4. Utmätning efter bristande kreditprövning, punkt 5 (V)

av Malcolm Momodou Jallow (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:86 av Nadja Awad m.fl. (V) yrkande 5.

Ställningstagande

Överskuldssättning är ett stort samhällsproblem. Även hårt skuldsatta kan låna pengar eftersom många långgivare slarvar med kreditprövningen. Trots att det saknas en grundlig kreditprövning löper dessa bolag endast en liten risk eftersom den bristfälliga kreditprövningen inte påverkar möjligheten att få verkställighet genom Kronofogdemyndighetens försorg.

För att skapa incitament för långgivare att utföra ordentliga kreditprövningar behöver de företag som inte gör detta tvingas att ta ett större ekonomiskt ansvar när skulderna hamnar hos Kronofogdemyndigheten. Regeringen bör därför återkomma med förslag som innebär att långgivaren ska stå för en större kostnad vid verkställighet hos Kronofogdemyndigheten om kreditprövningen varit bristfällig. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

5. Utmätning i övrigt, punkt 6 (SD)

av Mikael Eskilander (SD), Angelica Lundberg (SD), Roger Hedlund (SD) och Martin Westmont (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:1007 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkandena 14–17 och
avslår motion
2022/23:2070 av Robert Hannah (L) yrkande 3.

Ställningstagande

Utmätningssystemet behöver bli mer effektivt och ska säkerställa att allt som kan utmätas också faktiskt utmäts. De lagändringar som riksdagen nyligen beslutat om i lagstiftningsärendet om effektivare verktyg i utsökningssförfarandet är visserligen ett steg i rätt riktning men inte tillräckliga. Det ska t.ex. aldrig vara möjligt att undkomma utmätning genom att skriva sina tillgångar på en annan person. Vidare bör det utredas hur Kronofogdemyndigheten kan ges befogenhet att bevaka gäldenärens personnummer hos andra myndigheter och banker för att direkt upptäcka utmätningbara tillgångar. Vi konstaterar nämligen att informationsutbytet mellan bl.a. myndigheter är alltför begränsat, vilket även Utsökningsutredningen har pekat på. Dessutom bör Kronofogdemyndigheten fördjupa samverkan med Polismyndigheten för att effektivare kunna utmäta kapitalvaror som kan anses tillhöra gäldenärer, och skuldutmätningar ska effektiviseras för att motverka brottslighet. Det är en uppgift för regeringen att ta nödvändiga initiativ.

Det som har anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

6. Avräkningsordningen, punkt 7 (V)

av Malcolm Momodou Jallow (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:86 av Nadja Awad m.fl. (V) yrkande 3.

Ställningstagande

Många gäldenärer betalar kontinuerligt och under lång tid av på sin skuld, antingen på egen hand eller genom t.ex. löneutmätning, utan att detta leder till att kapitalbeloppet minskar. Betalningsutrymme används till att betala ränta och andra kostnader. Det är därför positivt att Överskudsåtningsutredningen har fått i uppdrag att se över bl.a. den särskilda avräkningsordningen i utsökningssbalken. Uppdraget ska redovisas senast den 29 juni 2023. Regeringen bör sedan återkomma med ett lagförslag som innebär att avräkningsreglerna för fordringar som lämnats över till Kronofogdemyndigheten för verkställighet ändras på så sätt att influtna medel avräknas på fordringens kapitalbelopp före kostnads- och ränteskulder. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

7. Skuldsanering av vissa slags skulder, punkt 8 (SD)

av Mikael Eskilander (SD), Angelica Lundberg (SD), Roger Hedlund (SD) och Martin Westmont (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1007 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkandena 19 och 20 samt avslår motion

2022/23:2070 av Robert Hannah (L) yrkande 4.

Ställningstagande

Det är helt orimligt att brottsoffer mister hela eller delar av sitt skadestånd på grund av att gärningspersonen beviljas skuldsanering. Den nuvarande ordningen med en allmän skälighetsbedömning där omständigheterna vid skuldernas tillkomst beaktas särskilt är inte tillräcklig. Lagstiftningen bör därför ändras på så sätt att skadeståndsfordringar som grundar sig på brott inte ska kunna omfattas av skuldsanering.

I Danmark beviljas i regel inte skuldsanering om gäldenären har agerat oansvarigt i ekonomiska frågor och t.ex. tagit en oproportionerlig risk i förhållande till sin ekonomiska situation eller lånat till konsumtion. En utredning bör undersöka om en liknande ordning kan införas i Sverige.

Det är en uppgift för regeringen att ta nödvändiga initiativ.

Vad som har anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

8. Betalningsplanen vid skuldsanering, punkt 9 (SD)

av Mikael Eskilander (SD), Angelica Lundberg (SD), Roger Hedlund (SD) och Martin Westmont (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1007 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 18 och avslår motion

2022/23:865 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 7.

Ställningstagande

Syftet med skuldsanering är att ge den överskuldssatte möjlighet att lösa sina ekonomiska bekymmer samtidigt som borgenärerna får åtminstone en del av sina fordringar betalda. En avvägning görs mellan å ena sidan vad gäldenären behöver för ett drägligt liv och å andra sidan borgenärernas intressen. För den gäldenär som inte har försörjningsansvar för barn bör fokus ligga på en hög återbetalningsgrad och att borgenärerna får tillbaka så mycket som möjligt. Därför finns det enligt vår mening inte skäl för betalningsfria månader för samtliga gäldenärer, utan detta bör vara förbehållet barnfamiljer. Barn till överskuldssatta föräldrar ges på detta sätt en drägligare tillvaro kring sommarlov och jul.

Regeringen bör därför återkomma med ett förslag till lagändring som innebär att enbart gäldenärer med försörjningsansvar för barn ska ha rätt till två betalningsfria månader per år. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

9. Betalningsplanen vid skuldsanering, punkt 9 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:865 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 7 och
avslår motion

2022/23:1007 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 18.

Ställningstagande

Den skuldsaneringslag som infördes 2016 innebär att det har blivit enklare att ansöka om skuldsanering, och antalet personer som gör det har också ökat. Det är positivt att fler skuldssatta ges möjlighet att ta sig ur överskuldssättning och utanförskap. Samtidigt finns det utrymme för förbättringar av den gällande regleringen. Jag anser nämligen att det är viktigt att förkorta gäldenärernas totala överskuldssättningsperiod så att de så snabbt som möjligt kan bli ekonomiskt rehabiliterade och komma tillbaka till ett mer normalt samhällsliv. Jag menar alltså att det är bättre att snabbt befrias från skulderna än att erbjudas tidsbegränsade avbetalningsfria perioder under pågående skuldsanering. I betänkandet Vägen tillbaka för överskuldssatta (SOU 2008:82) föreslogs en treårig betalningsplan som huvudregel. Även Konsumentverket och Kronofogdemyndigheten har framhållit fördelarna med en treårig betalningsplan.

Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett lagförslag som innebär att betalningsplanen vid skuldsanering för privatpersoner som huvudregel ska bestämmas till tre år utan några betalningsfria månader. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

10. Nordiska regler om skuldsanering, punkt 10 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Angelica Lundberg (SD), Roger Hedlund (SD) och Martin Westmont (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:1004 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Redan 1933 ingick de nordiska länderna en konvention om konkurser. I dagsläget finns det dock inte några regler om att ett beslut om skuldsanering ska erkännas i ett annat nordiskt land, med undantag för Finland och Sverige som omfattas av EU:s insolvensförordning. Detta skapar problem för den enskilda gäldenär som efter att ha fått skuldsanering vill bosätta sig eller arbeta i något av våra grannländer.

I en rapport från 2010 som presenterades på uppdrag av Nordiska ministerrådet, Nordisk gäldssanering (Temanord 2010:598), föreslogs en modellag för en nordisk reglering. Frågan behandlades även i betänkandet EU:s reviderade insolvensförordning m.m. (SOU 2016:17). I betänkandet bedömde utredningen att det finns ett behov av gemensamma nordiska regler men konstaterade också att detta förutsätter ett gemensamt arbete inom Norden. Vi menar att även om det för närvarande inte pågår något arbete på området i de övriga nordiska länderna bör det inte hindra Sverige från att ta det första steget mot att införa gemensamma regler i hela Norden. Vi anser därför att regeringen bör ta initiativ till ett gemensamt regelverk om ömsesidigt erkännande av beslut om skuldsanering i Norden. Regeringen bör även ta initiativ till en process för att uppmuntra våra grannländer att fatta beslut om ömsesidigt erkännande vid skuldsanering.

Det som har anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

11. Skuldsättning hos företagare, punkt 11 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Angelica Lundberg (SD), Roger Hedlund (SD) och Martin Westmont (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2022/23:1004 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 12 och 13.

Ställningstagande

Företagande är en grundpelare i samhällsekonomin. Coronapandemin resulterade i flera problem för företag och satte ljuset på behovet av åtgärder i kriser där företagare inte har kunnat förutse situationen. Det handlar om åtgärder för att seriösa företagare inte ska drabbas personligen på ett orimligt sätt. Efter en kris behöver företagare även ha möjlighet att återstarta sin verksamhet. Vi anser inte att de verktyg som de befintliga reglerna om företagsrekonstruktion respektive F-skuldsanering erbjuder är tillräckliga i sammanhanget. Sålunda är en F-skuldsanering knappast en enkel väg för en företagare att komma ur sin skuldbörda.

Regeringen bör därför ta fram förslag till åtgärder mot att företagare hamnar i privat skuldsättning i händelse av en kris som är utom företagarens påverkan. Vidare bör regeringen ta fram förslag till åtgärder för att företagare ska kunna ta sig ur skuldsättning och ha möjlighet att återstarta sin verksamhet i händelse av en sådan kris.

Det som har anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

12. Slutlig preskription, punkt 12 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Angelica Lundberg (SD), Roger Hedlund (SD) och Martin Westmont (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2022/23:1007 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 6 och avslår motion

2022/23:86 av Nadja Awad m.fl. (V) yrkande 4.

Ställningstagande

Den största delen av svenskarnas skulder finns hos inkassobolag i stället för hos Kronofogdemyndigheten. Förutom att det medför svårigheter att överblicka en persons totala skuldbörda kan det innebära negativa effekter för gäldenären och problem att bli skuldfri om skulderna kvarstår där en längre tid. Om en gäldenär har flera skulder hos Kronofogdemyndigheten och t.ex. pågående löneutmätning kan det vara svårt att driva in ytterligare skulder. För att inte riskera att inkassobolagen håller på skulden och avvaktar ett bättre tillfälle att driva kravet vidare bör det införas en absolut preskriptionstid för inkassoskulder. Efter att den ursprungliga preskriptionstiden för konsumentfordringar har passerat, dvs. efter tre år, ska skulden kunna hållas vid liv endast om gäldenären betalar av på den eller om den lämnas över till domstol eller Kronofogdemyndigheten. Regeringen bör låta utreda en sådan ordning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

13. Slutlig preskription, punkt 12 (V)

av Malcolm Momodou Jallow (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:86 av Nadja Awad m.fl. (V) yrkande 4 och
avslår motion

2022/23:1007 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 6.

Ställningstagande

I betänkandet Överskuldsetting i creditsamhället? (SOU 2013:78) lämnades ett förslag om att införa slutlig preskription efter drygt 15 år för fordringar som fastställts av Kronofogdemyndigheten eller i domstol. Beredningen av utredningens förslag avslutades i samband med att regeringen antog en strategi för att motverka överskuldsetting.

För de överskuldsetta, utan hopp om att någonsin komma ur en skuldspiral som innebär att varje extra intjänad krona ska mätas ut, skulle dock en slutlig preskriptionstid ha stor betydelse för möjligheten till rehabilitering och omstart. Därför är det glädjande att Jämlikhetskommissionen i sitt betänkande

En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46) föreslår att det införs en bestämmelse om absolut preskription på tio år i preskriptionslagen. Betänkandet har remitterats och bereds vidare inom Regeringskansliet.

Jag anser att regeringen nu bör återkomma med ett lagförslag som innebär att det införs en slutlig preskriptionstid för skulder. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

14. Fordonsrelaterade skulder, punkt 14 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:865 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 17.

Ställningstagande

Försäljning av begagnade bilar är tyvärr ett område som utnyttjas för bedrägerier av olika slag. Även om det är möjligt att kontrollera fordonets skulder via Transportstyrelsens webbplats kan varken Transportstyrelsen eller Kronofogdemyndigheten lämna en fullständigt uppdaterad bild av alla fordonsrelaterade skulder som är kopplade till ett visst fordon. Det beror på att det tar tid innan vissa skulder uppdateras eller registreras i vägtrafikregistret. En köpare av en begagnad bil riskerar därmed att få ta över skulderna eller att Kronofogdemyndigheten tar fordonet i anspråk för att betala skulderna. Regeringen bör därför ta initiativ till en översyn av gällande regelverk för att öka tryggheten för köpare av begagnade bilar.

Det som har anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

15. Avlägsnande av otillåtna bosättningar, punkt 15 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Angelica Lundberg (SD), Roger Hedlund (SD) och Martin Westmont (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1004 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) yrkandena 8 och 9.

Ställningstagande

Vi tycker att en markägare aldrig ska drabbas av kostnader till följd av en otillåten bosättning. Detta gäller kostnader både för avgifter till myndigheter och för bortforsling, upprepning och sanering av marken. Eftersom bosättningarna och skadorna på marken är ett direkt resultat av att myndigheter inte följer andra regler bör de drabbade markägarna kompenseras för detta fullt ut. Vi anser dessutom att drabbade markägare, utöver rätt till ersättning för sina direkta kostnader, även ska ha rätt till ersättning för den uteblivna inkomst som otillåtna bosättningar ofta ger upphov till. Det kan röra sig om stora summor för den enskilda markägaren när marken t.ex. inte kan brukas på det sätt som är tänkt. Det får bli en uppgift för regeringen att ta nödvändiga initiativ.

Vår uppfattning är också att om barn är inblandade i en otillåten bosättning är situationen akut. Handläggningen måste då vara så snabb som möjligt för att barnen inte ska riskera att växa upp i en undermålig boendemiljö. Regeringen bör därför även ta initiativ för att otillåtna bosättningar med barn ska hanteras särskilt skyndsamt.

Det som har anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2022/23

2022/23:86 av Nadja Awad m.fl. (V):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag som innebär att avräkningsreglerna för skuldsatta som hamnat hos Kronofogden ändras så att kapitalskulden betalas före kostnads- och ränteskulder, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag som innebär att det införs en slutlig preskriptionstid för skulder och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att långgivaren ska stå för en större kostnad vid verkställighet hos Kronofogden om inte tillräcklig kreditprövning har genomförts och säkerhet inte krävts för lånet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:324 av Markus Wiechel (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att göra hemförsäkringen obligatorisk i vissa fall och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:354 av Jonny Cato (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ställa krav på utökad kontroll av identitetshandlingar vid begäran om personlig konkurs och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tingsrätterna ska få i uppdrag att vid ansökan om personlig konkurs kontrollera om det finns en polisanmälan om kapad identitet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:668 av Ellen Juntti (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa en automatisk uppräkningsersättning enligt KPI och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C):

41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även hatbrottsmotiv samt att brott som riktas mot någon inom ramen för hans eller hennes yrkesutövning bör beaktas särskilt inom ramen för den skälighetsbedömning som ska göras vid fastställande av kränkingsersättningens storlek och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:865 av Alireza Akhondi m.fl. (C):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en betalningsplan på tre år vid skuldsanering och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av befintlig lagstiftning i syfte att öka tryggheten vid köp av begagnade bilar och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1004 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ömsesidigt erkännande av beslut om skuldsanering i Norden och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att initiera en process för att uppmuntra våra grannländer att fatta beslut om ömsesidigt erkännande vid skuldsanering och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att räntan på skuld hos Kronofogden ska vara lika oavsett skuldanledning och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den drabbade markägaren aldrig ska belastas med kostnader eller förlora inkomst till följd av olagliga bosättningar och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en snabb process för ingripande när barn är inblandade i illegala bosättningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram förslag till åtgärder mot att hamna i privat skuldsättning i händelse av kris som är utom företagares påverkan och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram förslag till åtgärder för att företagare ska kunna ta sig ur skuldsättning och ha möjlighet att återstarta verksamheter i händelse av kris som är utom företagares påverkan och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1007 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur en maximal tidsgräns som en skuld kan kvarstå hos ett inkassobolag utan att avbetalning sker kan regleras i preskriptionslagen (1981:130) och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör finnas möjlighet att omedelbart utmäta skadestånd som tilldömts gäldenär och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över utmätningssystemet för att det ska bli mer effektivt och säkerställa att allt som kan utmätas verkligen utmäts och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur Kronofogdemyndigheten kan ges befogenhet att bevaka gäldenärens personnummer hos andra myndigheter och banker och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Kronofogdemyndigheten bör ges i uppdrag att fördjupa samverkan med Polismyndigheten för att effektivare kunna utmäta kapitalvaror som kan anses tillhöra gäldenärer och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att effektivisera skulduutmätningar och beivra brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de två betalningsfria månaderna per år vid skuldsanering ska gälla för gäldenärer med försörjningsansvar för barn och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skulder som härrör från brottslig verksamhet inte ska omfattas av skuldsanering och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om en ordning liknande den danska gällande att skuldsanering inte beviljas vid ansvarslöshet kan införas i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2010 av Johanna Rantsi (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka skadestånden till dem som har utsatts för sexualbrott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:2070 av Robert Hannah (L):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över utmättningsreglerna för att skydda personer som utsatts för

mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över skuldsaneringslagen för att göra det lättare att bifalla skuldsanering vid mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2215 av Jennie Nilsson m.fl. (S):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka konsumenternas rätt till hemförsäkringar med rättsskydd som är tillämpligt direkt efter en separation eller skilsmässa eller att den försäkrade har lämnat en relation, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.